

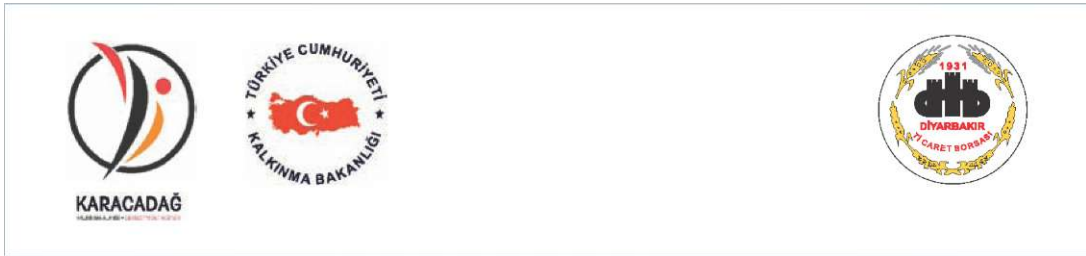
EKONOMİK TARIMSAL YATIRIMLARI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME PROJESİ

T.C. DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

PROJE SAHİBİ : DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

PROJE FİNANSMANI : T.C. KARACADAĞ KALKINMA AJANSI
"Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı"

PROJE İŞTİRAKÇİ : DİYARBAKIR GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
İL MÜDÜRLÜĞÜ

Bu çalışma, Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından yürütülen 2011 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programı çerçevesinde Diyarbakır Ticaret Borsası tarafından uygulanan TRC2-11-DFD-75 referans numaralı "Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi" kapsamında hazırlanmıştır.

Bu ldtabın içeriğinden sadece Diyarbakır Ticaret Borsası sorumludur. Bu içeriğin herhangi bir şekilde Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın veya Kalkınma Bakanlığı'nın görüş ya da tutumunu yansıttığı mütalaa edilemez.

TARIMSAL YATIRIMLARI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME PROJESİ
(TRC2-11 -DFD-75)

ÜAzirİAyAN Kurum
DiyARbAKIR TİCARET Borsası

Proje kooRdİNATÖRÜ
HANİfİ **EREN**

Proje uzmanIarı
Doç. Dr Sema BAŐBAĞ¹
Yrcİ. Doç. Dr SoNqül AKIN¹
YrcJ. Doç. Dr Remzİ EKİNCİ¹
ÖqR. Gör MuhiniV TUTKUN¹

BAskı
A MEdyA Basın YAYİN REKLAMCılık
AMBAİAJ TaAH Tic. Lİd. Őtİ.
Teİ : 0412 252 40

CRAfİK Tasarım
Serhat Bİçen | A MEdyA

30 Nisan 2012 - DİYARBAKIR

¹ Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1. Önsöz.....	1
2. Özet.....	2
3. Veri Toplama Yöntemi.....	2
4. Diyarbakır İlinin Tarihi Ve Sosyo Ekonomik Durumu.....	3
5. Diyarbakır İli Nüfus Ve Coğrafik Yapısı.....	5
6. Diyarbakır İlinde Yatırımdan Destekleyen Kuruluşlar	6
6.1. T.C. Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı.....	6
6.2. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı(KKYDP).....	6
6.3. Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK).....	7
6.4. Karacadağ Kalkınma Ajansı.....	8
6.5. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı(GAP BKİ).....	10
6.6. Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.....	11
6.7. Yeni Yatırım Teşvik Programı (2012).....	12
7. Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi Kapsamında Elde Edilen Veriler Ve Genel Değerlendirilmesi.....	14
7.1. Kullanılan Kaynakların Sektörlere Dağılımı.....	15
7. 1.1. Tarımsal Yatırımların Dağılımı.....	16
7.1.2. Tarım Sektöründe Kullanılan Kaynaklar İçerisinde Bitkisel Üretimin Payı.....	16
7.1.3 Kullanılan Kaynaklar İçerisinde Hayvansal Üretimin Payı.....	18
8. Anket Sonucunda Elde Edilen Verilerinin Değerlendirilmesi.....	19
8.1 .Yatırımcıların Yaşı.....	19
8.2. Yatırımcıların Öğrenim Durumu.....	20
8.3. Yatırımcıların Asıl Meslekleri.....	20
8.4.yatırımcıların Hâlihazırda Faaliyet Gösterdikleri İşler.....	21
8.5. Yatırımcıların 2005 Yılından Bu Yana Destek Almak Üzere Başvurdukları Proje Sayıları	21
8.6. Yatırımcılar Desteklemelerden Nasıl Haberdar Olmuştur.....	22
8.7. Yatırımcılar 2005 Yılından Bu Yana Hangi Kurumların Kaynaklarından Yararlanmışlardır.	23
8.8. Yatırımcıların Hibe Desteğini Kullandıkları Yatırım Programları.....	23
8. 9. Yatırımcılar Açısında Hibe Desteğinin Önemi.....	24
8 .10. Yatırımcıların Verilen Hibe/desteklerin Miktarı Konusunda Ki Görüşleri.....	25
8.11. Projeler Kimler Tarafından Hazırlanmaktadır.....	25
8.12. Kendi Projelerini Hazırlayanlar Yatırımcılar Proje Eğitimini Almışlar Mı?.....	26
8.13. Yatırımcının Projeyi Hazırlayan Kişi/firmadan Memnuniyeti.....	26
8.14. Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti Alan Yatırımcılar.....	27
8.15. Yatırımcılar Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmetini Aldıkları Yerler.....	27
8.16. Yatırımcıların Danışmanlık Hizmeti Almalarının Nedenleri?.....	28
8.17. Danışmanların En Faydalı Hizmetleri.....	28

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

8.18. Yatırımcılara Göre Proje Hazırlama Aşamasında Fizibilite Çalışmalarının Önemi.....	29
8.19. Hibe Kullanımında Yatırımcıları Zorlayan Sorunlar.....	29
8.20. Yatırımcının Proje Uygulama Esnasında Karşılaştığı Sorunlar.....	30
8.21. Yatırımcıların Proje Uygulama Aşamasında Karşılaştığı Sorunların Çözümü İçin Başvurduğu Yerler.....	31
8.22. Yatırımcı Karşılaştığı Sorunlarına Çözüm Bulmuş Mudur?.....	32
8.23. Desteklenen Projelerin Tamamlanması İçin Öngörülen Süre Yeterlidir.....	33
8.24. Yatırımcıların Örgütlülük Durumları.....	33
8.25. Hibe Desteğinden Yararlanan İşletmenin Kuruluş Yılı.....	34
8.26. Yatırımcıların Destek Aldığı Yıllar.....	34
8.27. Hibe Alan İşletmelerin Mevcut Durumu.....	35
8.28. Faal Olmayan İşletmelerin Nedenleri.....	36
8.29. Yatırımcılar Projede Öngördükleri Hedeflere Ulaşma Durumları.....	36
8.30. Yatırımcıların Proje Uygulama Sürecinde Hibe Kuruluşlarında Yeterli Teknik Destek Alabiliyorlar Mı?.....	37
8.31. Destekleyici Kurumların Teknik Eleman Durumu.....	37
8.32. Yatırımcılar Yatırımı Yaptıkları İçin Pişmanlar Mı?.....	38
8.33. Yatırımcılar Neden Yaptıkları Yatırımdan Dolayı Pişmanlık Duymaktadır.....	38
8.34. Yatırımcılar Hibe Aldığı Yatırımı Sürdürülebilmesi Bakımından Yeterli İşletme Sermayesine Sahipler Mi?.....	39
8.35. Yatırımcılar Katkı Payı Ve İşletme Sermayesini Nereden Temin Etmiştir?.....	40
8.36. Yatırımın Faaliyete Geçmesinden Sonra Gelirinizde Bir İyileşme Oldu Mu?.....	40
8.37. Yatırımcıların Pazar Sorunu.....	41
8.38. Yatırımcılar Mevcut Tesisin Kapasitesini Artırmayı Düşünüyor Mu?.....	42
8.39. Yatırımcıların Bundan Sonra Hibe Verilmesini İstedığı Faaliyet Alanları.....	43
BEYİN FIRTINASI VE SWOT ANALİZİ	44
9. Swot Analizinden Nasıl Yararlanılmıştır?.....	45
9.1 Güçlü Yanlar.....	45
9.2 Zayıf Yanlar.....	45
9.3 Potansiyeller/ Fırsatlar.....	45
9.4 Tehditler.....	45
10. Çalıştayda İzlenen Yöntem	45
11. Katılımcı Swot Analizi Matrisi Ve Açıklamalar.....	46
11.1 Swot Analizi Matrisi.....	46
11.2 Swot Analizi Matrisinin Açıklaması.....	47
11.2.1. Güçlü Yönler.....	47
11.2.2 Zayıf Yönler.....	48
11.2.3. Fırsatlar (potansiyeller).....	49
11.2.4. Engeller (tehditler).....	49
12. Öneriler.....	50
13. Resimler.....	51-52-53-54

GRAFİK LİSTESİ

Grafik.1.	Diyarbakır İlindeki Sanayi Sektörü ve Diğer Üretim Sektörleri	5
Grafik.2.	Alınan Hibelerin Sektörlere Dağılımı	15
Grafik.3.	Tarım Sektörü İçerisinde Yatırımların Dağılımı	16
Grafik.4.	Bitkisel Üretim Yatırımlarının Dağılımı	17
Grafik.5.	Hayvansal Üretim İçin Kullanılan Yatırımların Dağılımı	18
Grafik.6.	Yatırımcıların Yaşı	19
Grafik.7.	Yatırımcıların Öğrenim Durumu	20
Grafik.8.	Yatırımcıların Asıl Meslekleri	20
Grafik.9.	Yatırımcıların Hâlihazırda Faaliyet Gösterdikleri İşler	21
Grafik.10.	Yatırımcıların 2005 Yılından Sonra Destek Almak Üzere Başvurdukları Proje Sayılan	22
Grafik.11.	Yatırımcıların Desteklemelerden Haberdar Olma Yöntemleri	22
Grafik.12.	Yatırımcıların 2005 Yılından Beri Yararlandıkları Kurumlar	23
Grafik.13.	Yatırımcıların Hibe Desteğini Kullandıkları Yatırım Programları	24
Grafik.14.	Yatırımcıların Hibe Desteği Konusunda Görüşleri	24
Grafik.15.	Kuruluşlar Tarafından Verilen Hibe Miktarı Yatırımınız İçin Yeterlidir	25
Grafik.16.	Yatırımcıların Projeleri Kim Tarafından Hazırlanmıştır?	25
Grafik.17.	Yatırımcıların Proje Hazırlama Eğitimi Alma Durumu,	26
Grafik.18.	Yatırımcının Projeyi Hazırlayan Kişi/Firmadan Memnuniyeti	26
Grafik.19.	Yatırımcılar Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti Alıyorlar mı?	27
Grafik.20.	Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti Alınan Yerler	27
Grafik.21.	Yatırımcıların Danışmanlık Hizmeti Almalarının Nedenleri?	28
Grafik.22.	Yatırımcılara Göre Danışmanların En Faydalı Hizmetleri	28
Grafik.23.	Proje Hazırlama Aşamasında Yatırımcıların Fizibilite Çalışmaları	29
Grafik.24.	Hibe kullanımında Yatırımcıların En Fazla Zorlayan Konular	30
Grafik.25.	Yatırımcının Proje Uygulama Esnasında Karşılaştığı Sorunlar	30
Grafik.26.	Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunların Çözümü İçin Başvurduğu Yerler	31
Grafik.27.	Yatırımcı Karşılaştığı Sorunlarına Çözüm Bulmuş mudur?	32
Grafik.28.	Yatırım Projesinin Tamamlanması İçin Öngörülen Sürenin Yeterliliği	33
Grafik.29.	Yatırımcıların Örgütlülük Durumu	33
Grafik.30.	Hibe Desteğinden Yararlanan İşletmenin Kuruluş Yılı	34
Grafik.31.	Yatırımcıların Destek Aldığı Yıllar	34
Grafik.32.	Hibelere Yararlanan İşletmelerin Durumu	35
Grafik.33.	Faal Olmayan İşletmelerin Nedenleri	36
Grafik.34.	Yatırım Tamamlandıktan Sonra Projede Öngördüğünüz Hedeflere Ulaştınız mı?	36
Grafik.35.	Yatırımcıların Hibe Kuruluşundan Yeterli Teknik Destek Alma Durumları	37
Grafik.36.	Finansör Kuruluşların Teknik Eleman Kapasitesi Yeterlidir?	37
Grafik.37.	Yatırımı Yaptığınız İçin Pişman mısınız?	38
Grafik.38.	Yatırımı Yapan Yatırımcı Pişman İse Pişmanlık Nedenleri	38
Grafik.39.	Yatırımın Sürdürülebilmesi İçin Yeterli İşletme Sermayesine Sahip miydiniz?	39
Grafik.40.	Yatırımcılar Katkı Payı ve İşletme Sermayesini Nereden Temin Etmiştir?	40
Grafik.41.	Yatırımın Faaliyete Geçmesinden Soma Gelirinizde Bir İyileşme Oldu mu?	40
Grafik.42.	Yatırımdan Elde Edilen Ürünlerin Pazarlamasında Sıkıntı Yaşanıyor mu?	41
Grafik.43.	Mevcut tesisin Kapasitesini Artırmayı Düşünür müsünüz?	42

TABLolar ÜSTESİ

Tablo 1. Yatırımcıların Bundan Sonra Hibe Verilmesini İstedığı Faaliyet Alanları.....	43
Tablo.2. Swot Analizi Matrisi.....	46

HARİTALAR LİSTESİ

Harita. 1. Diyarbakır İl Haritası.....	3
Harita.2. Yeni Teşvik Sistemi İller Haritası.....	12
Harita.3. Diyarbakır İlinde Hibe Yoluyla Yapılan Yatırımların İlçelere Dağılımı.....	14

RESİMLER ÜSTESİ

Resim. 1. Anketör Eğitimi.....	51
Resim.2. Anket Çalışması.....	52
Resim.3. Tanıtım.....	53
Resim.4. Çalıştay.....	54

KAYNAKÇA

Kaynakça.....	55
---------------	----

ÖNSÖZ

İlimiz tarımsal potansiyeli ve sahip olduğu coğrafik konum itibariyle tarım ve tarıma dayalı sanayinin gelişmesine uygundur. GAP Mastır planı senaryosunda Bölgeyi, "Tarıma dayalı ihracat bölgesi" haline getirmek ön görülmektedir. Ancak ilimiz halen istenilen gelişmişlik düzeyine ulaşamamıştır.

İlimizde yatırım yapmak isteyen girişimcilerin yararlanacağı ulusal ve uluslar arası fonlar, finans kurumları, teknik bilgi ve danışmanlık hizmeti alacak kamu ve özel kurumlar mevcuttur. 2012 yılı Nisan ayında açıklanan yeni teşvik paketiyle ilimizin de içerisinde yer aldığı 6. bölgeye uzun vadeli desteklerin verilmesi ön görülmektedir. Ayrıca ilimiz yatırım için uygun ihracat koşullarına, yeterli işgücü ve kaynak potansiyeline sahiptir. Yatırım için gerekli olan bu faktörler bilinçli bir şekilde uygun teknolojiyi kullanarak değerlendirilmesi durumunda ilimiz kısa sürede sanayileşmiş illerle arasındaki kalkınmışlık farkını kapatarak tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracat merkezi olabilir. Bunun için de kolaylaştırıcılıkve eğitim çok önemlidir.

İlimizdeki üretici ve girişimcilerin bilgiye önem vermemesi, teknolojiyi gereği gibi kullanmaması, kendilerini ve değişen koşulları izleyip değerlendirmemeleri durumunda pratik uygulamaların sonuçlarına bağımlı hale gelirler. Bu durum ilimizin daha fazla geri kalmasına ve yoksullaşmasına neden olur.

Kurumumuz tüm paydaşların yararlanımı için "Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın" sağladığı finansman ve "Diyarbakır Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün" desteğiyle, konu uzmanlarından hizmet alarak, bilimsel metodlarla ilimizin kalkınmasına katkı sunan girişimcilerin, hibe ve kredi sağlayan kurumlarının, danışmanlık hizmeti veren kamu ve özel kurumların; genel durumunu, karşılaştıkları sorunları, düşündükleri çözüm önerileri ve hedefleri hakkında veri toplayıp değerlendirerek rapor haline getirmişlerdir.

Projemizin gerçekleşmesine maddi ve manevi destek sunan Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Dr. İlhan KARAKOYUN ve Diyarbakır Yatırım Destek Ofisindeki ekibine, saha çalışmalarının organizasyonu ve gerçekleşmesinde kolaylaştırıcı olan proje iştirakçisi Diyarbakır İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'ne, özellikle kişisel desteğini esirgemeyen İl Müdür Yardımcısı Sedat BAYAR'a, tüm açık günülüğüyle sorularımızı yanıtlayan ilimizin yatırımcılarına, çalıştayımıza katılan görüş ve önerileriyle raporumuza destek veren yatırımcı ve danışmanlara, finans kurumlarına, destek ve hibe veren kurumlara ve projenin tüm süreçlerinde aktif rol alan uzman ekip ile projeyi hazırlayan ve koordinasyonunu yapan kurumumuz personeli Ziraat Mühendisi Hanifi EREN'e teşekkür ediyorum.

Bu raporda yapılan tespitlerin ilimizin kalkınmasına katkı sunabilecek tüm dinamikler tarafından değerlendirileceği ve ilimizin ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sunacağını ümit ederim.

Fahrettin AKYIL
Diyarbakır Ticaret Borsası
Yönetim Kurulu Başkanı

II

DIYARBAKIR TİCARET BORSASI

2. ÖZET

Destekleyici kuruluşların kaynak kullandırmada ve izleme-değerlendirmede etkinliğini artırmaya, girişimcilerin sürdürülebilir proje hazırlamaları ve aldıkları hibe/ desteklerle işletmelerinin rantabilitesini artırmaya katkı sunması amacıyla Diyarbakır Ticaret Borsası Ar-Ge Birimi tarafından bu araştırma projesi hazırlanmış, T.C Karacadağ Kalkınma Ajansı, Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı kapsamında, gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Projesi İle;

Diyarbakır İlinde hibe/desteklerden yararlanan tarımsal işletmeler, gerçekleştirilen ekonomik tarımsal yatırımlar ve bu yatırımların mevcut durumları araştırılmış.

Hibe/desteklerden yararlanan girişimcilerin proje hazırlama ve uygulamada karşılaştıkları sorunları ortaya konulmaya çalışılmış.

Elde edilen verilerle; Kaynak kullandıran kurumların proje değerlendirmede ve uygulanan projelerin izlenmesine ve rantabilitesine katkı sunacak göstergelerin geliştirilmesi ve

Bundan sonra kullanılacak/kullanılacak kaynaklarla sürdürülebilir projelerin sayısı ve niteliğine katkı sunulması amaçlanmıştır.

Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi, Diyarbakır ili ve ilçelerinde 2005 yılından günümüze kadar değişik ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından ekonomik yatırımlar kapsamında yatırımcılara sağlanan hibelerin durumu, karşılaşılan sorunlar, çözüm önerileri ve gelecekte verilecek hibe/desteklerin planlanması konularında görüş ve öneriler oluşturmayı hedeflemiştir.

Bu araştırma;

Yeni yatırımlar.

Teknoloji yenileme.

İşletmelerin teknik kapasitelerinin artırılması;

konusunda hibe kullanan işletmelere yönelik olarak gayeli örnekleme yöntemi ile yapılmıştır.

3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

1. İlimizde farklı sektörlerde hibe/destek veren kuruluşların verdiği bilgiler ışığında Toplam 192 işletme tespit edilmiş, 135 i özel, 6 tanesi meslek örgütü olmak üzere 141 işletme sahibi veya yöneticisinden 39 sorudan oluşan anket yoluyla bilgiler alınmıştır.

2. Yatırımcıların görüş ve önerilerini yansıtmaları için değişik sektörlerden faaliyet gösteren 54 yatırımcı ile yüz yüze serbest görüşme yapılmıştır.

3. Değişik paydaş gruplarından yer alan 40 kişilik katılımcıyla beyin fırtınası yapılarak sorun/çözüm odaklı tartışma ortamı yaratılmış ve SWOT analizi yöntemiyle katılımcılardan yatırımlar konusunda ilimizin güçlü yanları, fırsatları, zayıf yanları ve tehditleri sistematik olarak değerlendirilmiştir.

4. DİYARBAKIR İLİNİN TARİHİ VE SOSYO EKONOMİK DURUMU

Harita.I. Diyarbakır İl Haritası

<http://www.diyarbakir.bel.tr/imDg0s/diyarbakir2011.jpg>

Diyarbakır ili neolitik çağdan bu yana kesintisiz olarak yerleşimlere ev sahipliği yapmıştır. Diyarbakır'ın kuruluş tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, Diyarbakır Çayönü mevkiinde yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen bulgulara göre, ilimizin yerleşim tarihçesi paleolitik çağa kadar uzanmaktadır. Yöre, birçok medeniyete beşiklik etmiştir. Medeniyetlerin burada yükselmesinin en önemli nedenleri, bölgenin Dicle ve Fırat nehirleri havzalarında yer alması ve Anadolu, Irak, İran ve Suriye arasında geçiş noktası olmasıdır. Bölge, bu medeniyetlere ait zengin tarihi ve kültürel mirası günümüze kadar taşımaktadır.

"İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"na göre (DPT, 2003, 2010), Diyarbakır, "Dördüncü Derecede Gelişmiş İller Grubu"nda yer almaktadır. Bu grupta yer alan illerde fert başına düşen GSYİH, ülke genel seviyesinin yaklaşık yarısı kadardır. Bu illerde sosyo-ekonomik gelişmişliğin, diğer bir deyişle refah düzeyinin düşük olması nedeniyle dışarıya yoğun bir göç vermektedirler.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Bu illerde doğurganlık hızı ve ortalama hane halkı büyüklüğü, ülke ortalamasının üzerinde seyretmesine rağmen, yaşanan güç sonucu bu illerin nüfus artış daha yavaştır. TRC2 bölgesinde İstihdam ağırlıklı olarak hizmet sektöründe (%53,3) olmakta, onu tarım takip etmekte(%28,2) ve sanayide istihdam oranı oldukça (% 8,5) düşüktür. (http://www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=605)

İlimizde Tarımsal işletmelerde genel olarak hayvancılık ve bitkisel üretim bir arada yapılmakta olup, işletmelerin küçük ölçekli ve çok parçalı yapıda olması verimliliğin düşük seviyelerde kalmasına yol açmaktadır. Tarım sektöründe önemli ölçüde gizli işsizlik sorunu mevcuttur.

2009 yılında Bölgenin şehir nüfusu oranı % 63,3 ve köy nüfusu oranı % 36,7'dir. Bölge ekonomisinde tarım önemli bir ağırlığa sahip olup sanayi sektörü az gelişmiştir. (puiK20i0b ADNKS)

Orta ve büyük ölçekli üretim yapan imalat sanayii tesislerinin ancak % 4'üne sahip olan dördüncü grupta yer alan ilimizde bu oran % 1 civarındadır. Temel sosyal göstergelerden, okur-yazar nüfus oranı (%70), özellikle kadın nüfusun okur-yazarlık oranıyla beraber, okullaşma oranları Türkiye illeri arasında en düşük düzeydedir.

DPT'nin 2003 yılı Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksine göre 63'üncü sırada yer alan Diyarbakır, 2010 yılında 66'ıncı sıraya gerilemiştir. Aynı araştırmada sektörler açısından yapılan gelişmişlik sıralaması sonuçlarına göre, imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında Diyarbakır 53'üncü, sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında 61 'inci ve eğitim sektörü gelişmişliksıralamasında ise 73'üncü sırada yer almaktadır

2010 yılında yapılan hane halkı işgücüne katılım oranı araştırmasında Türkiye genelinde iş gücüne katılım oranı % 48,8, istihdam oranı % 43, işsizlik oranı ise % 11,9 olarak tahmin edilmiştir. Diyarbakır'da ise işgücüne katılım oranı % 31,8, istihdam % 27,5 oranlarıyla en düşük, işsizlik ise %13.5 oranıyla son 10 il arasında yerini almaktadır.(http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=853&tb_id=1)

Diyarbakır ilindeki sanayi sektörü içerisinde tekstil sektörü payı % 15.3 oranıyla ilk sırada, % 15.1 oranıyla gıda sektörü ikinci sırada yer almaktadır. İnşaat sektörü ve mobilya sektörü % 13.2'lik paya sahiptir. Madencilik sektöründe faaliyet gösteren firmaların sektörel dağılımdaki payı % 12.3, Metal ve makine sektörü % 10.9, Plastik sektörü % 8, kimya sektörü % 2.7'lük paya sahiptirler. Bu sektörlerin dışında kalan muhtelif sektörler % 9.2'lik bir paya sahiptir. Genel olarak işletme sayısı dikkate alınarak bakıldığında Diyarbakır ilinde öne çıkan ilk 5 sektör sırasıyla tekstil, gıda, inşaat, mobilya ve madenciliktir. (Diyarbakır Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2009, TOBB, BİRKAN 2009)

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) Düzey-2'leresas alınarak yapılan Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre, TRC2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa) 26 bölge içerisinde 23'üncü sırada yer almaktadır.

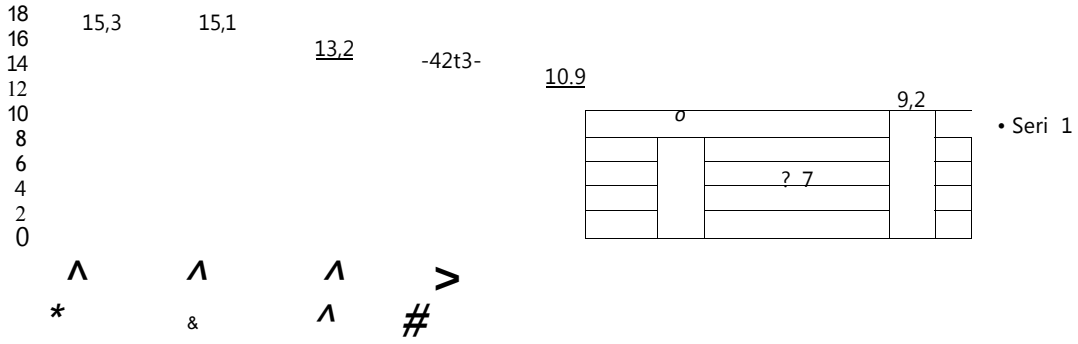
Bölgede ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi için sanayi altyapısının geliştirilmesi, sanayi ve tarımsal üretim kapasitesinin artırılarak tarıma dayalı sanayi ile rekabet edebilirliğinin geliştirilmesi, zengin bir tarihsel ve kültürel geçmişe sahip olup çeşitli medeniyetlere ve dinlere ev sahipliği yaparak kültürel çeşitliliği ve hoşgörüyü içinde barındıran Bölgede bu potansiyelin iyi değerlendirilerek Bölgenin bir turizm destinasyonuna dönüştürülmesi, çevrenin korunması ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Tarihi ipek yolunun kavşak noktasında yer alan ve 16. yüzyılda Osmanlı darphanesi olan Diyarbakır, sahip olduğu iklim ve tomografik yapı ve yer altı, yer üstü kaynakları ile hammadde üretimi bakımından avantajlı ve ticaret potansiyeli yüksektir. 1927 yılında ülkemizde yapılan sanayi envanterinde Diyarbakır, dokuma sektöründe İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer alırken, bu gün DPT'nin yukarıdaki araştırmasında görüldüğü şekilde ve insani gelişme endeksine (Yaşam Beklentisi Endeksi, Eğitim Endeksi, Sağlık, Kişi Başı GSYİH Endeksi) göre Türkiye ortalamasının alt sıralarına kadar gerilemiştir. Merkezi yerleşimi yaklaşık 9 bin yıllık bir geçmişe sahip, tarım ve hayvancılığın yerleşik olarak ilk yapıldığı il olan Diyarbakır, Cumhuriyet döneminden bu yana sürekli kan kaybetmiştir

Grafik 1. Diyarbakır İlindeki Sanayi Sektörü ve Diğer Üretim Sektörleri

(Diyarbakır Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2009, TOBB, BİRKAN 2009)

5. DİYARBAKIR İLİ NÜFUS VE COĞRAFİK YAPISI

TÜİK 2010 nüfus sayımına göre Diyarbakır kentinin merkez nüfusu 843.460, Diyarbakır toplam il nüfusu, 1.528.958'dir. Kilometrekareye düşen insan sayısı Türkiye ortalaması 88 iken Diyarbakır'da bu sayı 95'tir. Diyarbakır ili illerin nüfus büyüklüğüne göre 13. sırada, il merkezlerinin nüfus büyüklüğüne göre 11. sırada yer almaktadır Bölgenin nüfusu oldukça genç olup nüfusun % 60,5'i 25 yaşın altındadır. 25-65 yaş arası nüfus toplam nüfusun %36'sını ve 65 yaş üstü nüfus toplam nüfusun % 3,5'ini oluşturmaktadır

Diyarbakır ili 15.511.920 dekar arazi varlığına ve tarımsal üretim için gerekli potansiyellere sahiptir. Toplam arazinin %45 tarıma elverişli ve tarıma elverişli olan arazinin tamamına yakını (% 99) sulanmaya açılabilir durumdadır. İlimizdeki tarım arazileri küçük parçalı ve dağınıktır. Bu durum ekim maliyetlerini artırmakta ve verimliliği düşürmektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

6. DİYARBAKIR İLİNDE YATIRIMLARI DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

6.1. T.C. GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI

(Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü)

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görevi; bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri üretiminin geliştirilmesi, tarım sektörünün geliştirilmesine ve tarım politikalarının oluşturulmasına yönelik araştırmalar yapılması, gıda üretimi, güvenliği ve güvenilirliği, kırsal kalkınma, toprak, su kaynakları ve biyoçeşitliliğin korunması, verimli kullanılmasının sağlanması, çiftçinin örgütlenmesi ve bilinçlendirilmesi, tarımsal desteklemelerin etkin bir şekilde yönetilmesi, tarımsal piyasaların düzenlenmesi gibi ana faaliyet konularının gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak; gıda, tarım ve hayvancılığa yönelik genel politikaları belirlemek, uygulanmasını izlemek ve denetlemektir. (www.tarim.gov.tr)

6.2. KIRSAL KALKINMA YATIRIMLARININ DESTEKLENMESİ PROGRAMI (KKYDP)

Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğüne bağlı olarak yürütülen Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı ilk olarak **01/01/2006 - 31/12/2010** tarihleri arasında 5 yıl süre ile uygulanmıştır.

19/2/2011 tarih ve 27851 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulunun 2011/1409 sayılı 'Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımlar ile Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar'ı ile **01.01.2012 -31.12.2015** tarihleri arasında tekrar uygulamaya konulmuştur.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı ile 2011 -2015 Ulusal Tarım Stratejisi Kırsal Kalkınma Plan çerçevesinde, doğal kaynaklar ve çevrenin korunmasını dikkate alarak, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonunun sağlanması için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, basınçlı sulama sistemlerinin geliştirilmesi, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının ve etkinliklerinin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulması amaçlanmıştır.

DIYARBAKIR TİCARET BORSASI

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (K.K.Y.D.R) kapsamında; tarımsal sanayi içerikli tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması, ambalajlanması ve paketlenmesine yönelik ekonomik yatırımlarına % 50, sulama tesislerinin iyileştirilmesi altyapı yatırımlarına yönelik basınçlı sulama sistemi yatırımlarına % 75, tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımını yaygınlaştırmak için belirlenmiş makine ekipman alımlarına % 50 hibe desteği verilmektedir.

Tarım-sanayi entegrasyonunu sağlamak amacıyla, 2006 yılında başlatılmış olan % 50 hibe destekli Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı ile kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi ile alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması hedeflenmiş ve bu kapsamda;

- » Tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi,
- ^ Tarımsal makine kullanımının artırılması,
- » Gıda güvenliğinin güçlendirilmesi,
- ^ Basınçlı sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması,
- Yürütülmekte olan kırsal kalkınma projeleri etkinliklerinin artırılması,
- ^ Kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulması, amaçlanmıştır.

Program kapsamında hibe desteği konuları:

Tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projeler desteklenmektedir.
Ekonomik yatırımlar;

Yeni yatırım tesisleri.
Kapasite artırımı ve teknoloji yenilenmesi,
Kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması.
Alternatif enerji kaynakları kullanan seralar,
Jeotermal, Biyogaz, Güneş ve Rüzgar enerjisi üretim tesisleri.
Koyun, keçi ve manda ahırını desteklenir, (www.iorim.gov.tr)

6.3. TARIM VE KIRSAL KALKINMAYI DESTEKLEME KURUMU (TKDK)

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlıdır. AB ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakların, ülkemizde kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için kullanılmasını sağlamak amacıyla, 4 Mayıs 2007 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen 5648 sayılı "Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun", çıkarılmış ve 18/05/2007 tarihli Resmi

Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ayrıca bu kanun ile tarım sektörümüzün gelişmişlik düzeyinin ve tarımsal nüfusumuzun refah seviyesinin yükseltilmesi ve Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyumunun sağlanması hedeflenmektedir.

Anılan kanunla kurulan kurum, 25 Şubat 2008 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Fonları ile desteklenmekte olup, Tarım ve Kırsal Kalkınma Programını (IPARD) uygulamaktadır.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

KURUMUN MİSYONU

^Ikoltanmaprog^lo^^Se, "

KURUMUN VİZYONU

katkı sağlamak-

ulusa. ve

TEMEL İLKE VE DEĞERLERİ

Şeffaflığı benimser.
Uzmanlığı ve bilgiyi esas alır.
Güvenilirdir.
Sonuç ve çözüm odaklıdır.
Kamu ve AB mali çıkarlarını gözetir.
Etkin iletişim kurar.
Risklerinin farkındadır ve dinamiktir. (www.ikdk.gov.tr/SiratejikPlan.aspx)

6.4. KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

K A R A C A D A ^
O^A^DEvNİMENCT

Karacadağ Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesine göre, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin (TRC2 Bölgesi) ekonomik ve sosyal kalkınması ile gelişmesini hızlandırmak, bu amaçla kaynakların yerinde ve etkin bir şekilde kullanımını sağlamak ve bölgenin yerel potansiyelini harekete geçirmek, bölgedeki kamu ve özel sektör ile sivil toplum kuruluşlarının (STK) işbirliğini geliştirmek, bölgedeki iş ve yatırım olanaklarını tanıtarak bölgeye yönelik yatırımları teşvik etmek ve böylece bölgede yeni istihdam olanakları oluşturarak bölgenin hem diğer bölgelerle olan hem de kendi içindeki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarını azaltmak ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda, 22.11.2008 tarih ve 27062 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 10.11.2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuş, tüzel kişiliği haiz bir kuruluştur.

0

Bu çalışma, Diyarbakır Ticaret Borsası tarafından 'Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma ve Geliştirme Projesi'⁹ kapsamında hazırlanmıştır. © 2012

YASAL DAYANAK

Kalkınma Ajanslarının sağlayacağı proje ve faaliyet destekleri ile ilgili iş ve işlemlerin usul ve esaslarını, bunlardan yararlanma ilke ve kurallarını düzenlemek amacıyla hazırlanan Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği, 08.11.2008 tarih ve 27048 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik kapsamında ajanslar tarafından uygulanacak mali destek türleri şunlardır:

- Doğrudan finansman (hibe) desteği,
- Faiz desteği,
- Faizsiz kredi desteği.
- Teknik destek

HEDEFİ

Karacadağ Kalkınma Ajansı, **TRC2 Bölgesi** (Diyarbakır-Şanlıurfa)'da faaliyet göstermektedir. Bölgenin doğal ve kültürel mirasını koruyarak turizm potansiyelini değerlendirmek, kaynaklarını üretim ve istihdama dönüştürerek yaşam kalitesini artırmak, bölgeyi Ortadoğu'nun gelişen ticaret merkezi konumuna getirmek ajansın önemli hedefleridir.

(www.karacadag.orb.ir/vizyon-inisyon.asp)

6.5. GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI (GAP BKİ)

T.C. Kalkınma Bakanlığı
Güneydoğu Anadolu Projesi
Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

T.C Kalkınma Bakanlığına bağlıdır. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması, yatırımların gerçekleştirilmesi için plan, altyapı, ruhsat, konut, sanayi, maden, tarım, enerji, ulaştırma ve diğer hizmetleri yapmak veya yaptırmak, yöre halkının eğitim düzeyini yükseltmek için gerekli tedbirleri almak veya aldırarak, kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere, Başbakanlığa bağlı hükmi şahsiyeti haiz ve onsekiz yıl süreli olarak kurulan Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı; Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu ile Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'ndan (GAP İdaresi Başkanlığı) oluşmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamına giren yörelerin süratle kalkındırılması amacıyla kendisine verilen görevleri yerine getirmek amacıyla 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı; Güneydoğu Anadolu Projesi Yüksek Kurulu ile Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP İdaresi Başkanlığı) teşekkül etmektedir. GAP İdaresi Başkanlığı, GAP Yüksek Kurulu'nun sekreteryaya hizmetlerini yürütmekle de görevlendirilmiştir. Başbakan ve/veya görevlendirilecek Devlet Bakanlığı vasıtasıyla Başbakanlığa bağlı olarak görev yapan GAP İdaresi Başkanlığı Merkez ve Bölge olmak üzere teşkilatlanmıştır.

GAP İdaresi Başkanlığının işleyişi gözden geçirilerek daha verimli ve etkili hizmet üretmesini sağlamak amacıyla Temmuz 2005 tarihinden itibaren bir dizi yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda GAP İdaresi Başkanlığı'nın misyonu ve vizyonu yeniden belirlenmiştir.

Temel hedefi. Güneydoğu Anadolu Bölgesi halkının gelir düzeyi ve hayat standardını yükselterek, bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, kırsal alandaki verimliliği ve istihdam imkanlarını artırarak, sosyal istikrar, ekonomik büyüme gibi milli kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak olan GAP çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir. Proje alanı Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili (**Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şirnak**) kapsamaktadır, www.gap.gov.tr/gap/gap-nedii

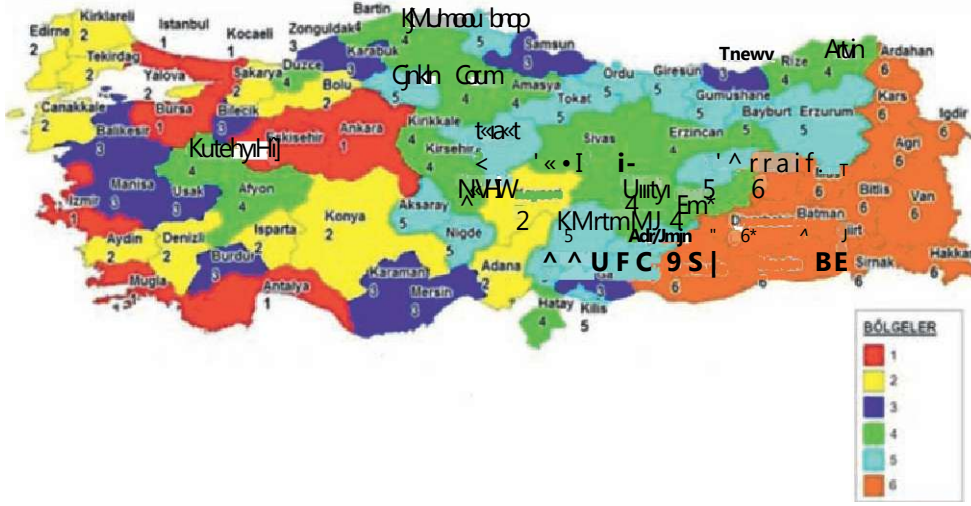

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

6.7. YENİ YATIRIM TEŞVİK PROGRAMI (2012)

Harita.2. Yeni Teşvik Sistemi İller Haritası

f
Genel
Teşvik
Uygulamaları

YENİ TEŞVİK SİSTEMİ

>/ KDV İstihnası
s/ Gümrük Vergisi
Muafiyeti

>/KDV İstihnası
s/ Gümrük Vergisi
Muafiyeti
>/Vergi İndirimi
s/ Sigorta Primi
İşveren Hissesi
Desteği
s/Yatırım Yeri
Tahsisi
s/ Faiz Desteği

>/KDV İstihnası
s/ Gümrük Vergisi
Muafiyeti
v/Vergi İndirimi
s/ Sigorta Primi
İşveren Hissesi
Desteği
v/ Yatırım Yeri
Tahsisi

>/KDV İstihnası
s/ Gümrük Vergisi
Muafiyeti
Vergi İndirimi
s/ Sigorta Primi
İşveren Hissesi
Desteği
v/ Yatırım Yeri
Tahsisi
s/ Faiz Desteği
n/ KDV İadesi

GENEL TEŞVİK;

Bölge ayrımı yapılmaksızın;

^ Teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile diğer teşvik uygun alan kapsamında yer almayan ve Belirlenen asgari sabit yatırım tutarı şartını sağlayan yatırımları,
KDV İstisnası ve Gümrük Muafiyeti destekleri ile desteklenmesine devam edilecektir.
Yatırımın 6. Bölgede yapılması halinde ise yeni bir uygulama olarak asgari ücret üzerinden hesaplanan Gelir Vergisi Stopajı Desteği ve Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği sağlanacaktır.

BÖLGESEL TEŞVİK;

- » Yeni Bir Bölgesel Harita-II Bazlı Bölgesel Teşvik Sistemine Geçiş
- ^ Destek Unsurlarında Değişen Süreler ve Oranlar
- ^ Desteklenecek Sektörlerin Güncellenmesi
- » Sosyo-Ekonomik Açından Görece Az Gelişmiş Bölgeye (6. Bölge) Cazip Destekler
- ^ Öncelik Arz Eden Yatırımlar

Aşağıda belirtilen yatırım konuları, yatırımın bulunduğu bölgenin bir alt bölgesine sağlanan destek unsurları ile desteklenmektedir:

OSB'lerde yapılacak yatırımlar.

Aynı sektörde faaliyet gösteren firmaların birlikte gerçekleştireceği ve faaliyet gösterilen yatırım konusuna dikey veya yatay entegrasyon sağlayacak yatırımlar,
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen Ar-Ge projeleri neticesinde geliştirilen ürünün üretimine yönelik yatırımlar.

VI. Bölge Yatırımları I:

Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van İllerinde asgari sabit yatırım tutarının üzerinde gerçekleştirilecek yatırımlar, sektör aynını yapılmaksızın bölgesel desteklerden yararlanacaktır.

Bu çerçevede, söz konusu bölgede yatırım yapacak yatırımcıların, tüm destek unsurlarından azami miktarda yararlanmaları temin edilecektir.

VI. Bölge Yatırımları II:

Bölgede yapılacak yatırımlar ile sağlanan istihdam kapsamında;

- » Ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden tutan 10 yıl, yatırımları organize sanayi bölgelerinde yapılması halinde ise 12 yıl süreyle devlet tarafından karşılanacaktır.
- » Sadece bu bölgede uygulanmak üzere, işçilerin asgari ücreti üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajı, 10 yıl süreyle terkin edilecektir, (www.ekonomi.gov.tr)

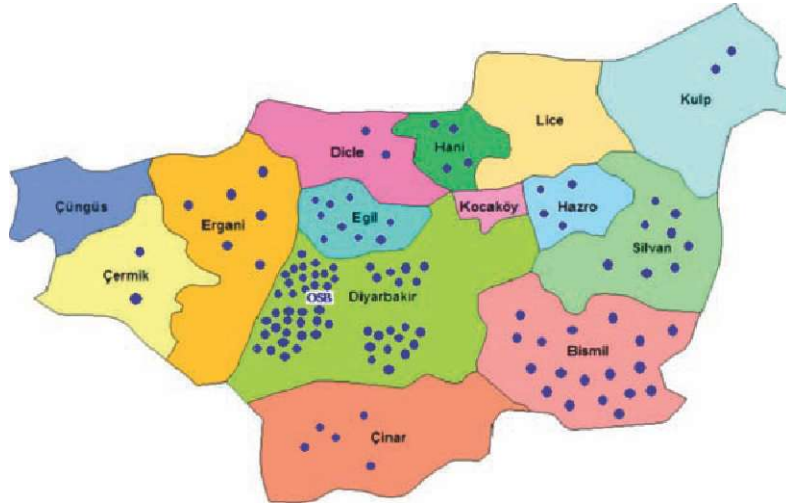
DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

7. EKONOMİK TARIMSAL YATIRIMLARI ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME PROJESİ KAPSAMINDA ELDE EDİLEN VERİLER VE GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

İlimizde uygulanan tarımsal alandaki yatırım projelerinin sorunlarını tespit etmek ve ortaya çıkarılmasına yönelik araştırma, istatistiki veri ve analiz yaparak. Bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınması açısından önemli olabilecek sektörler konusunda stratejik planların yapılması ve bunlara yönelik eylemler için öneriler geliştirmek amacıyla yürütülen "Ekonomik tarımsal yatırımları araştırma ve geliştirme projesi" kapsamında yapılan anket çalışmalarında yatırımcılara yöneltilen sorular ve yatırımcıların verdiği cevaplar veri analizlerine tabii tutularak grafiksel olarak değerlendirilmiştir.

Tespit edilen yatırımcıların aldıkları hibe/desteklerle yatırım yaptıkları ilçeler ve sektörler göre dağılımı aşağıda sunulmuştur.

Harita. 3 Diyarbakır ilinde hibe yoluyla yapılan yatırımların ilçelere dağılımı

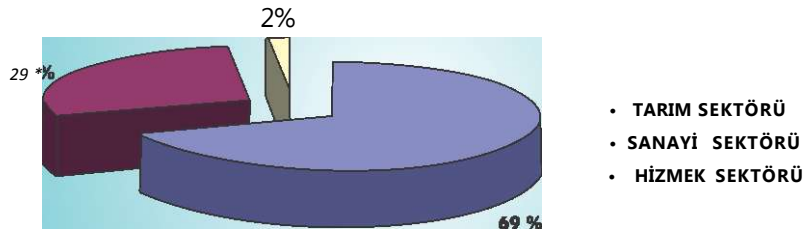
Ekonomik tarımsal yatırımların araştırma ve geliştirme projesi kapsamında yapılan araştırmayla verilen hibe/desteklerin dağılımına bakıldığında Çüngüş, Lice, Kocakaya hiç yararlanmadığı, Çermik, Kulp ve Dicle ilçeleri ise çok az yararlandığı görülmüştür.

II

7.1. KULLANILAN KAYNAKLARIN SEKTÖRLERE DAĞILIMI

Grafik-2 Hibelerin Sektörlere Dağılımı

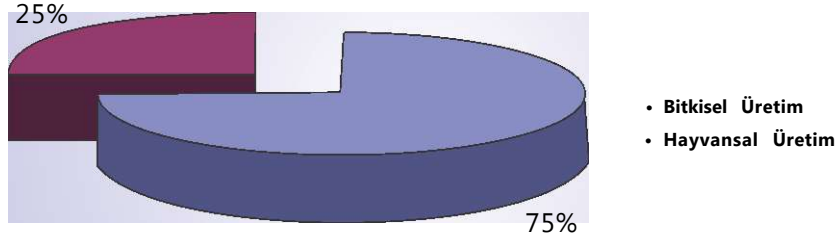
Ekonomik tarımsal yatırımların araştırma ve geliştirme projesi kapsamında yapılan anketler ile toplanan verilere göre Diyarbakır ilinde, yatırımcılara verilen hibelerin % 69'u tarım sektöründe, % 29'u sanayi sektöründe ve % 2'si ise hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelere kullanılmıştır. Bu durum Diyarbakır ilinde tarım sektörünün hala itici bir güç olduğunu ortaya koymaktadır. Buna rağmen tarımsal üretim miktarının (dekara verim ve hayvan başına verim) ülke geneli ortalamalarıyla kıyaslandığında ilimiz gerilerde seyretmektedir..

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

7.1.1 TARIMSAL YATIRIMLARIN DAĞILIMI

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre Tarım sektörü içerisinde faaliyet gösteren işletmelerin % 75'i bitkisel ürünlerin üretilmesi (sera), işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik; yeni tesis, kapasite artırma ya da teknoloji yenileme için hibe kullanmışlardır. Hayvansal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik olarak hibe kullanan işletmelerin oranı ise %25 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik-3 Tarım Sektörü İçerisinde Yatırımların Dağılımı

7.1.2. TARIM SEKTÖRÜNDE KULLANILAN KAYNAKLAR İÇERİSİNDE BİTKİSEL ÜRETİMİN PAYI

Grafik 4te görüldüğü gibi Diyarbakır ilinde bitkisel üretim için kullanılan kaynakların % 29'u sera yapımı, % 23'ü bitkisel ürünlerin paketlenmesi (hububat ve baharat), % 12'si un ve bulgur işleme tesisi, %12'si soğuk hava deposu ve geri kalan yatırımlarda çeşitli bitkisel üretim alanına dağılmıştır.

Diyarbakır ilinde seracılığa karşı ilginin fazla olduğu. Özellikle yöremizde mercimek ve nohut üretiminin fazla olmasından dolayı bakliyat paketlenme projelerinin ikinci sırada yatırımcılar tarafından benimsendiğini, ilimizin geleneksel üretimi olan buğdayın değerlendirilmesi için de un ve bulgur işleme tesisi kurul umunun ağırlık kazandığı değerlendirilmiştir.

Diyarbakır ili bitkisel üretim deseni içerisinde kuru tarım ağırlıkta olmasına rağmen son yıllarda artan sulu tarım olanakları ile ürün deseni ve üretim miktarları artmıştır. Bu ürünlerin il içinde işleme olanaklarının olmaması nedeniyle yaratılması muhtemel katma değer ve istihdamın başka illere yönelmesi söz konusudur.

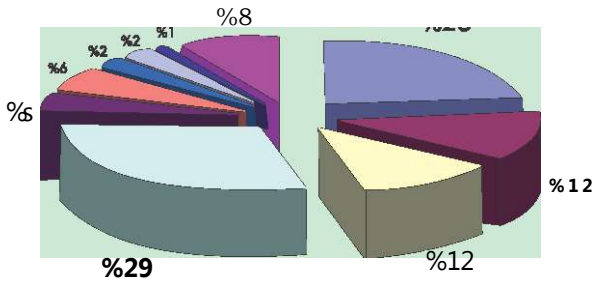
II

DIYARBAKIR TİCARET BORSASI

İlimizde sıcak olması ve son yıllarda meyve, sebze ve hayvansal üretimdeki artışlardan dolayı soğuk hava depolama yapılan yatırımların sayısında artış gözlemlenmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi illeri içerisinde önemli bir bağcılık potansiyeline sahip olan Diyarbakır ilinde 24 126 ha bağ alanında yaklaşık 130 741 ton üzüm üretilmektedir. Sahip olunan hammadde potansiyeline paralel olarak yatırımcıların üzüm İşleme Tesislerine yatırım yapmaya yöneldiği görülmektedir. İlde yetişen pamuğun gerek lif standardının her geçen gün iyileşmesi gerekse de üretim kapasitesinin artış göstermesi Çirçir fabrikalarının teknoloji yenilemeye ve pamuğun bir yan ürünü olan pamuk çığidini işleyen yeni bir sanayi olan ham yağ üretim tesislerine talebin oluştuğu görülmektedir.

Grafik-4 Bitkisel Üretim Yatırımlarının Dağılımı

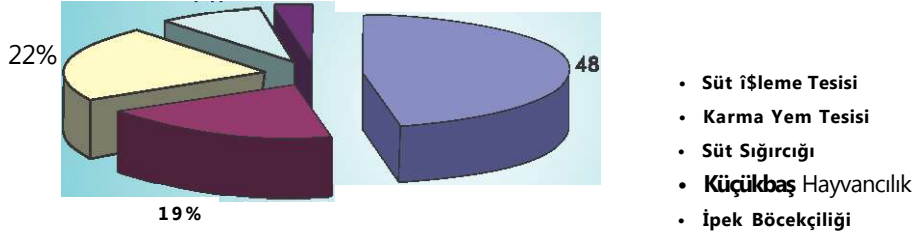
- Paketleme
- Un / Bulgur Tesisi
- Sebze / Meyve Kurutma Tesisi
- Sera
- Soğuk Hava Deposu
- Üzüm İşleme Tesisi
- Turşu Üretim Tesisi
- Sertifikalı Tohum Tesisi
- Ham Yağ Tesisi
- Silo

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

7.1.3 KULLANILAN KAYNAKLAR İÇERİSİNDE HAYVANSAL ÜRETİMİN PAYI

Ekonomik tarımsal yatırımların araştırma ve geliştirme projesi anket çalışmaları sonucu elde edilen verilere göre hayvancılık sektörü için kullanılan hibelerin % 48'i süt işleme tesisi, % 19'u karma yem üretim tesisi, % 22'si süt sığırcılığı, % 8'i küçükbaş hayvancılık ve % 3'ü ise ipekböcekçiliği için kullanıldığı grafik 5te görülmektedir.

Grafik-5 Hayvansal Üretim İçin Kullanılan Yatırımların Dağılımı

İşletme sahipleri ile yapılan yüzyüze görüşmelerde Diyarbakır ilinde süt üretimi ve süt işleme konusunda istikrar olmadığı, üreticiler ile işlemeciler arasında sağlıklı ilişki ve iletişimin sağlanamadığı görülmüştür. Süt üreticileri pazarlamada sorun yaşadıklarını, işletme sahipleri de süt bulmada sıkıntı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu alandaki örgütlenme zayıftır.

8. ANKET SONUCUNDA ELDE EDİLEN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İlimizde farklı sektörlere hibe/destek veren kuruluşların verdiği bilgiler ışığında ulaşılan işletmelerin sahibi ve yöneticileri ile yapılan anket sonucu aşağıdaki veriler elde edilmiştir.

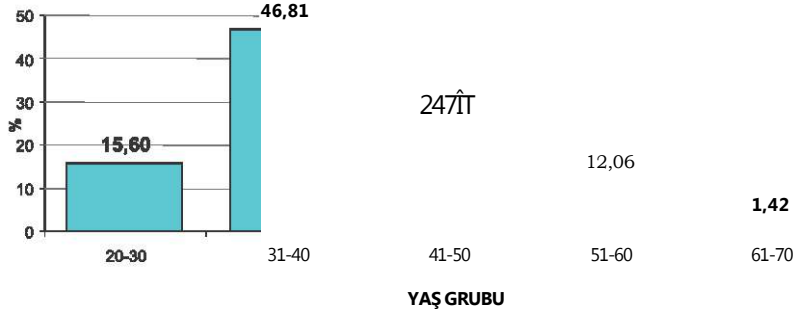
39 sorudan oluşan anketlere, katılımcıların verdiği cevaplar sonucu elde edilen veriler değiştirilmeden ve hiç bir ekleme yapılmadan grafik haline getirilmiştir.

Verilerin grafikleştirilmesi sonrasında proje uzmanları ve çalıştay katılımcıları tarafından yapılan yorumlar ve öneriler eklenmiştir.

8.1. Yatırımcıların Yaşı

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında İlimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların yaşları ile ilgili veriler, Grafik 6'da verilmiştir.

Grafik 6. Yatırımcıların Yaşı

Grafik 6'da görüldüğü gibi, finansör kurumların verdiği desteklerden en fazla 31- 40 yaş aralığındaki yatırımcılar (%46,81) yararlanmış, onu 41 -50 yaş aralığı (% 24,11) izlemiştir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.2. Yatırımcıların Öğrenim Durumu

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların öğrenim durumları ile ilgili veriler. Grafik 7'de verilmiştir

Grafik 7. Yatırımcıların Öğrenim Durumu

Okuryazar Değil	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
0,71	0,71	8,51	7,80	39,01	43,26

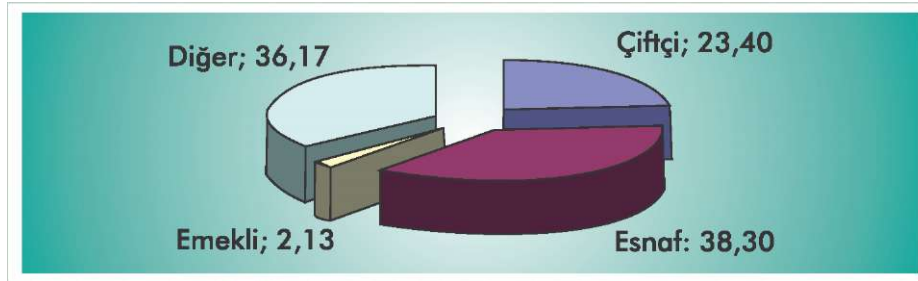
Grafik 7'den de görüldüğü gibi, finansör kurumların verdiği desteklerden yararlanan yatırımcıların % 43,26'sının üniversite mezunu; % 39,01'inin lise mezunu olduğu izlenebilmektedir. Destek alan yatırımcılar arasında okur yazar olmayan veya sadece okuryazar olan yatırımcıların oranı oldukça (% 0,71) azdır.

En fazla destek alanların 31- 40 yaş aralığında ve eğitim düzeyi yüksek, genç ve dinamik yatırımcıların olması ilimizin gelişmesi açısından olumludur.

8.3. Yatırımcıların Asıl Meslekleri

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların asıl meslekleri ile ilgili veriler, Grafik 8'de verilmiştir.

Grafik 8 . Yatırımcıların Asıl Meslekleri

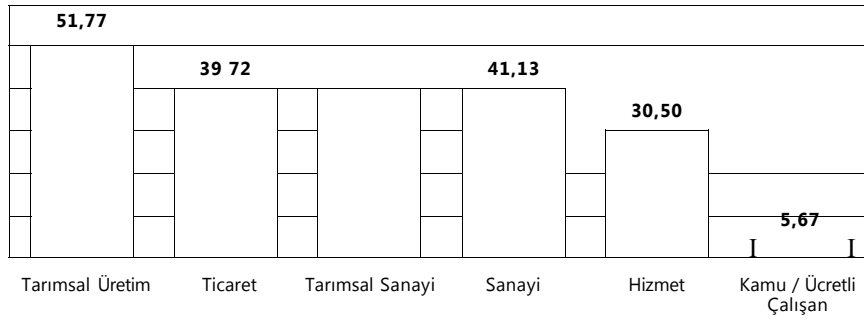

Finansör kurumların verdiği desteklerden yararlanan yatırımcıların % 38,30 esnaf, % 36,17 (sosyolog, muhasebeci, ziraatçı, inşaat mühendisi ve iş adamı) diğer ve 23,40 çiftçi olarak asıl mesleklerini belirtmişlerdir. Yatırımcıların sadece % 2,13'ü emekli olduklarını belirtmişlerdir.

8.4.Yatırımcıların Hâlihazırda Faaliyet Gösterdikleri İşler

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hâlihazırda faaliyet gösterdikleri işler ile ilgili veriler, Grafik 9'da verilmiştir.

Grafik 9.Yatırımcıların Hâlihazırda Faaliyet Gösterdikleri İşler

Ankete katılan yatırımcıların % 51,77'si tarımsal üretimde, % 41,13'ü sanayide, % 39,72'si ticarete, % 36,17'si tarımsal sanayide, % 30,50'si hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir.

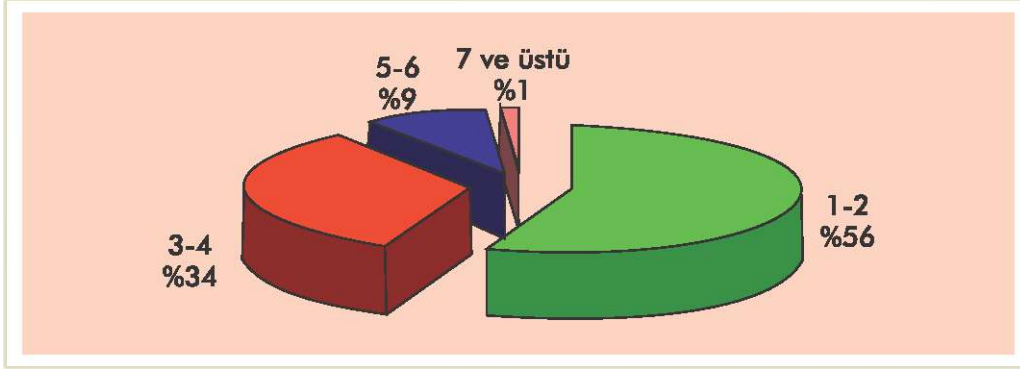
Ankete katılan yatırımcıların, ağırlıklı olarak Tarımsal üretim ile birlikte sanayi ve tarımsal sanayide faaliyet gösteren işletmeler olması, bölgede ekonomik tarımsal yatırımların daha sağlıklı yürütülmesi ve kaynakların daha doğru kullanılması yönünden anlamlıdır. İlimizde yaygın bir şekilde özellikle bina atlarında sürdürülen tekstil işi ya bir sektör olarak görülmemekte veya desteklerden yeterince yararlanamadığı görülmüştür.

8.5. Yatırımcıların 2005 Yılından Bu Yana Destek Almak Üzere Başvurdukları Proje Sayıları

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların 2005 yılından bu yana destek almak üzere başvurdukları proje sayıları ile ilgili veriler, Grafik 10'da verilmiştir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Grafik 10. Yatırımcıların 2005 Yılından Sonra Destek Almak Üzere Başvurduktan Proje Sayılan

8.6. Yatırımcılar Desteklemelerden Nasıl Haberdar Olmuştur

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarıyla, katılan yatırımcıların desteklemelerden veya Hibe desteğinden ne şekilde haberdar oldukları ile ilgili veriler. Grafik 11 'de verilmiştir.

Grafik 11. Yatırımcıların Desteklemelerden Haberdar Olma Yöntemleri

Yöntem	Oran (%)
TV	5,67
Tarım İl/ilçe Müdürlükleri	34,04
Afiş Yoluyla	7,09
Gazete İlanlarıyla	4,26
Kişisel Çabalarıyla	53,19
Danışmanlık Aracılığı ile	38,30

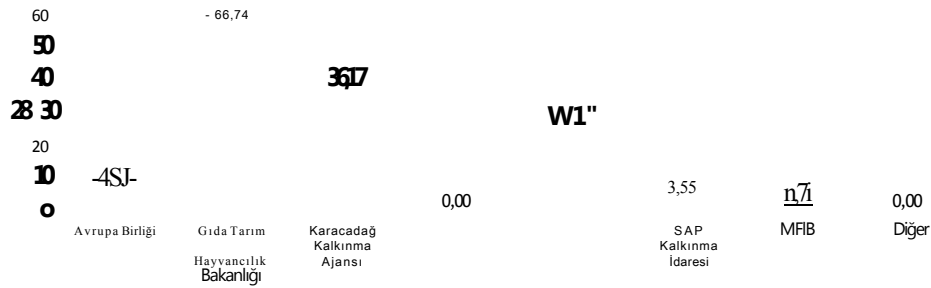
Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında Finansör kurumların verdiği desteklerden yararlanan yatırımcıların % 53,19'u kişisel çabalarıyla, %38,30'u danışmanlık aracılığıyla, % 34,04'ü tarım il/ilçe müdürlükleri vasıtasıyla, % 7,09'u afiş yoluyla, %5,67'si televizyon yoluyla hibe ve desteklemelerden haberdar olmuşlardır.

Ankete katılan yatırımcıların, hibe/desteklemelerden kişisel çabalarıyla haberdar olanların oranının fazla olması, bu tür destekler için yayım, tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarının yeterli olmadığı, bu nedenle yeni girişimcilerin ilgisini yeterince çekemediği kanaatini oluşturmaktadır. Yapılan görüşmelerde de afiş, televizyon, internet ve gazete ilanlarının bilgilendirmede yeterince etkin olmadığı ifade edilmiştir. Yayımın etkinliğini artırmak ve daha fazla hedef gruba ulaşmak için kullanılan yayım araçlarının kullanımını tekrar gözden geçirilmesi yararlı olacaktır.

8.7. Yatırımcılar 2005 Yılından Bu Yana hangi Kurumların Kaynaklarından Yararlanmışlardır.

Ekonomik Tarımsal Yatırım Alan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarıyla, yatırımcıların 2005 yılından bu yana kaynaklarından yararlandıkları kurumlar ile ilgili veriler, Grafik 12'de verilmiştir.

Grafik 12. Yatırımcıların 2005 Yılından Beri Yararlandıkları Kurumlar

Yatırımcıların 2005 yılından bu yana kaynaklarından yararlandıkları kurumların başında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı destekleme ve hibeleri (% 56,74) gelmektedir. Yeni kuruluş olmasına rağmen Karacadağ Kalkınma Ajansı destek ve hibeleri % 36,17'lik bir pay ile ikinci sırada yer almaktadır. KOSGEB ise % 24,11 pay ile üçüncü sıradadır. GAP Kalkınma İdaresi % 3,55, Avrupa Birliği destek ve hibelerinin % 4,96'lık gibi düşük bir paya sahip olması, ilimiz Diyarbakır ve ilçelerindeki yatırımcıların, merkezi ilimizin dışında bulunan hibe/destek veren kurumların kaynaklarından pek fazla yararlanamadığını göstermektedir.

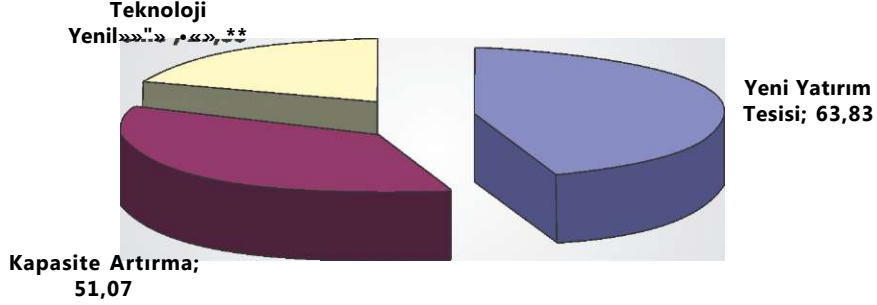
Grafik 12'de yatırımcıların Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) kaynaklarından yararlanmamış olarak görülmesi bu kurumun yatırımcılarla yeni sözleşme imzalamaya başlamasından kaynaklanmaktadır.

8.8. Yatırımcıların Hibe Desteğini Kullandıkları Yatırım Programları

Ekonomik Tarımsal Yatırım Alan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarıyla, ankete katılan yatırımcıların aldıkları hibe desteğini kullandıkları yatırım programları ile ilgili veriler, Grafik 13'de verilmiştir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Grafik 13. Yatırımcıların Hibe Desteğini Kullandıkları Yatırım Programları

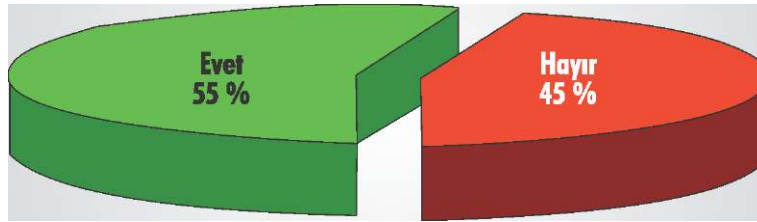

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında yapılan araştırmaya katılan yatırımcıların % 63,83'ü yeni yatırım tesisi kurmak, % 51,07'si mevcut yatırımın kapasitesini artırmak, %27,66'sı teknoloji yenilemek için hibe/destek almışlardır. Yeni yatırımlar, kapasite artırma ve teknoloji yenileme birbirini takip eden yatırım süreçleridir. Bu anket verileri ilimiz açısından üretimde çeşitliliğin artmaya devam ettiği, var olanların ise kapasitesini artırarak ve yeni teknoloji kullanarak rekabet edebilirliği sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir.

8. 9. Yatırımcılar Açısında Hibe Desteğinin Önemi

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hibe desteği olmadan aynı yatırımı yapıp yapmayacaklarıyla ilgili veriler, Grafik 14'de verilmiştir.

Grafik 14. Yatırımcıların Hibe Desteği Konusunda Görüşleri

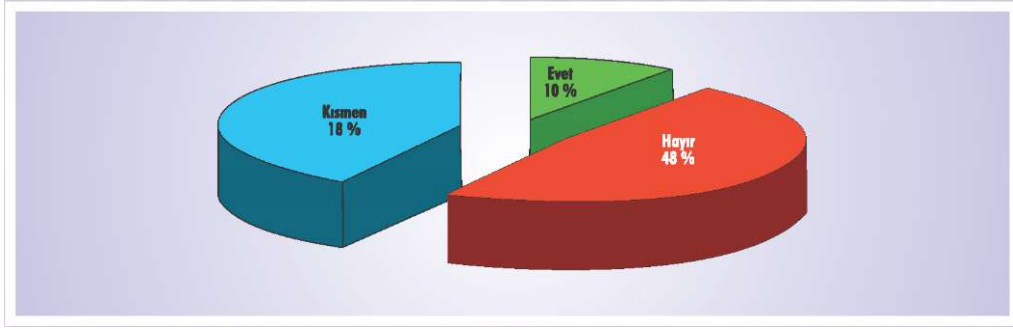

Grafik 14'de izlenebildiği gibi Finansör kurumların verdiği desteklerden yararlanan ve ankete katılan yatırımcıların; "Hibe Desteği Olmadan Aynı Yatırımı Yapar mıydınız?" sorusuna % 55'i evet, % 45'i hayır cevabı vermiştir. Evet diyenler kararlılığı, hayır diyenler ise yatırım için verilen desteklerin önemini ortaya koymaktadır.

8 .10. Yatırımcıların Verilen hibe/Desteklerin Miktarı Konusunda ki Görüşleri

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "Kuruluşlar tarafından verilen hibe miktarı, düşündüğünüz yatırım için yeterlidir?" sorusuna verdikleri cevaplar ile ilgili veriler, Grafik 15'de verilmiştir.

Grafik 15 . Kuruluşlar Tarafından Verilen Hibe Miktarı Yatırımınız İçin Yeterlidir ?

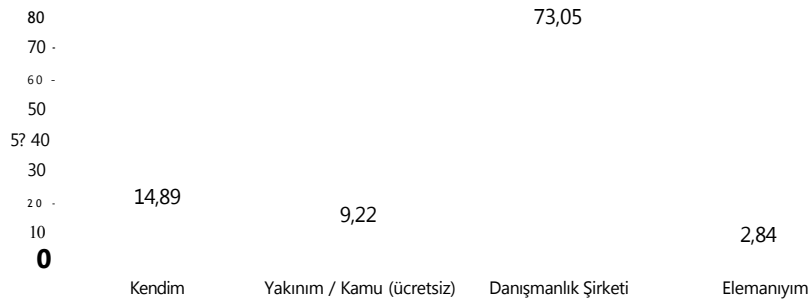

Grafik 15'de izlenebildiği gibi, ankete katılan yatırımcıların sadece % 10'u verilen hibeleri yeterli görmektedir, geri kalan % 90'ı (% 42 kısmen, % 48 yetersiz) ise hibelerin yeterli olmadığı kanısındadır. Yatırımcılar aynı zamanda özkaynak olmadan sadece verilen hibe ve desteklerle yatırım yapılamayacağını, ancak özkaynağa rağmen verilen desteklerin yetersiz olduğunu vurgulamışlardır.

8.11. Projeler Kimler Tarafından Hazırlanmaktadır.

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "projenizi kim hazırladı?" sorusuna verdikleri cevaplara ait veriler, Grafik 16'da verilmiştir.

Grafik 16. Yatırımcıların Projeleri Kim Tarafından Hazırlanmıştır?

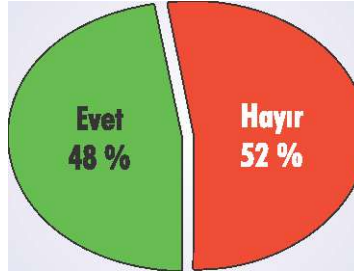
Grafik 16'da görüldüğü gibi yatırımcıların %73,05'i projelerini danışmanlık şirketine hazırlattıkları, % 14,89'u kendileri, %9,22'si yakınları, % 2,84'ü ise kendi elemanları projeyi hazırladığını ifade etmiştir. Projelerin hazırlanmasında yaygın olarak danışmanlık firmalarından hizmet alınmış olması, yatırımcıların en uygun şekilde iş yapma arayışı içerisinde olduklarını göstermektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.12. Kendi Projelerini Hazırlayanlar Yatırımcılar Proje Eğitimini Almışlar mı?

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan ve Projelerini Kendileri Hazırlayan yatırımcıların; "proje hazırlama eğitimlerine katıldınız mı?" sorusuna verdikleri cevap ile ilgili veriler. Grafik 17'de verilmiştir.

Grafik 17. Yatırımcıların Proje Hazırlama Eğitimi Alma Durumu,

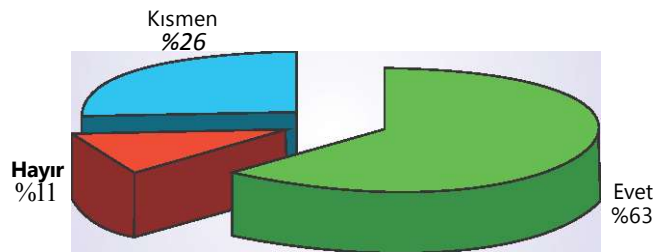
Kendi projelerini hazırlayan %14,89(Grafik 16) un içerisinde yer alan yatırımcıların % 48'i Proje hazırlama eğitimi aldıkları, %52'sinin ise bu eğitimi almadıklarını ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde proje hazırlama eğitimi almayanların hazırladığı projelerin çoğunluğu kabul edilmediği buna karşılık proje eğitimi alan 21 yatırımcının hazırlamış olduğu projelerin kabul edilmiş olması, proje eğitimlerinin yaygın olarak verilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarması bakımından önemli görülmüştür.

8.13. Yatırımcının Projeyi Hazırlayan Kişi/Firmadan Memnuniyeti

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "projeyi hazırladığınız kişi/firmadan memnun kaldınız mı?" sorusuna verilen cevaplar ile ilgili veriler. Grafik 18'de verilmiştir.

Grafik 18. Yatırımcının Projeyi Hazırlayan Kişi/Firmadan Memnuniyeti

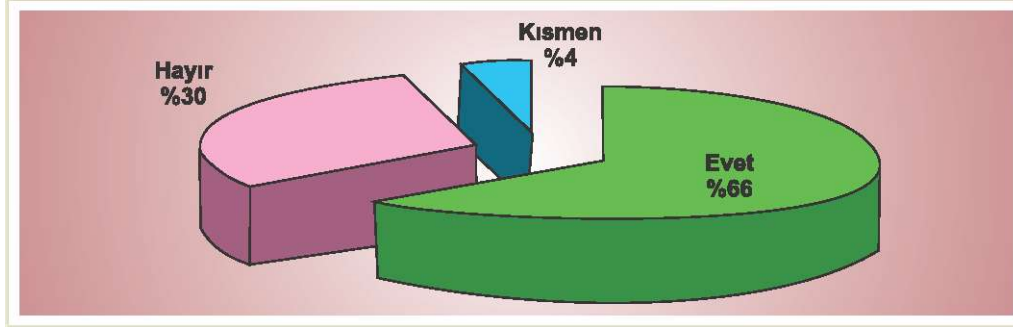
Projesini danışmana hazırlatan yatırımcıların % 63'ü memnun kaldığı; % 26'sının kısmen memnun kaldığı; % 11'inin ise memnun kalmadığı Grafik 18'den izlenebilmektedir. Bu sonuçlar, ilimizde danışmanlık hizmetinin belirli düzeye ulaştığını ancak konu uzmanlığı başta olmak üzere giderilmesi gereken eksikliklerin var olduğuna işaret etmektedir.

8.14. Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti alan Yatırımcılar.

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcılarda "proje uygulama aşamasında danışmanlık hizmeti aldınız mı?" sorusu hakkında alınan veriler. Grafik 19'da verilmiştir.

Grafik 19. Yatırımcılar Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti Alıyorlar mı?

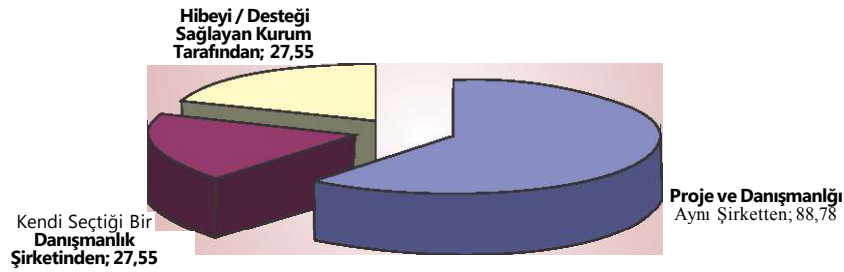

Yatırımcıların % 66'sı proje uygulama aşamasında da danışmanlık hizmetini aldığını, % 4'ü kısmen (bazı konularda), % 30'u ise danışmanlık hizmetine gerek duymadığını belirtmiştir. Proje uygulama aşamasında danışmanlık hizmetinin alınması, daha az yanlış yapılması ve sorunların daha hızlı çözülmesine katkı sunmaktadır. Ancak danışmanların teknik konularda yeterli bilgiye sahip olmadıkları yatırımcılar tarafından ifade edilmiştir.

8.1 S. Yatırımcılar Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmetini Aldıkları Yerler

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların Proje uygulama aşamasında Danışmanlık hizmetini nereden aldıkları ile ilgili veriler, Grafik 20'de verilmiştir.

Grafik 20. Proje Uygulama Aşamasında Danışmanlık Hizmeti Alınan yerler

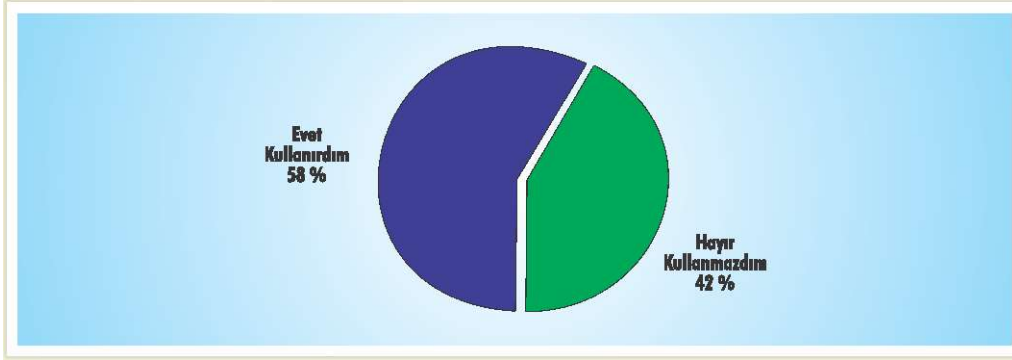
Yatırımcıların % 88,78'i proje uygulama aşamasındaki danışmanlık hizmetini, proje hazırlayan danışmanlık firmasından, %27,55'i proje hazırlayan danışmanlık firmasının dışında bir firmadan aldığını, % 27,55'i ise hibeyi aldığı kurumun danışmanlık hizmetini de verdiğini belirtmiştir. Proje hazırlayan firmanın, uygulama sürecinde de hizmet sunmaya devam etmesi projenin sapma payını azaltmaktadır. Bu sonuçlarıyatırımcıların hazırlanan projelerin aynı şekilde uygulanmasının arzusu içerisinde olduğunu göstermektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.16. Yatırımcıların Danışmanlık Hizmeti Almalarının Nedenleri?

Ekonomik Tarımsal Yatırım İlan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların Danışmanlık hizmetini zorunlu tutulmalardan mı, yoksa ihtiyaç duymalarından mı aldıklarına ilişkin veriler, Grafik 21'de verilmiştir.

Grafik21 .Yatırımcıların Danışmanlık Hizmeti Almalarının Nedenleri?

Anket kapsamında yatırımcılara sorulan; "danışmanlık hizmeti zorunlu tutulmasıydı, danışman kullanır mıydınız?" sorusuna % 58'i yine danışmanlık alırdım derken, % 42'si hayır cevabını vermiştir. Grafik21 deki sonuçlar yatırımcıların bilgiye açık olduklarını göstermektedir.

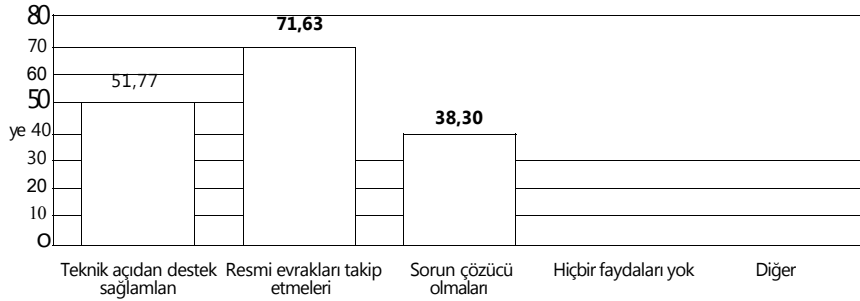
Yüz yüze görüşmelerde hayır diyen yatırımcıların önemli bir kesimi, işi bilen danışmanlar olmadığı için bu hizmeti alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Yatırımcılarla yapılan nitelikli görüşmelerde ve çalıştayda, "danışmanlık" tanımlamasının içeriğinin aslında tam da anlamadığı başka bir deyiş ile danışmanlığın görev ve yetkilerinin hem danışmanların kendileri bilmemekte, hem de yatırımcılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı ve uygulanmadığı da tespit edilen sonuçlar arasındadır.

8.17. Danışmanların En Faydalı Hizmetleri

Ekonomik Tarımsal Yatırım İlan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcılara sorulan, 'danışmanların en faydalı hizmetleri nelerdir?' sorusuyla ilgili veriler, Grafik 22'de verilmiştir.

Grafik 22. Yatırımcılara Göre Danışmanların En Faydalı Hizmetleri

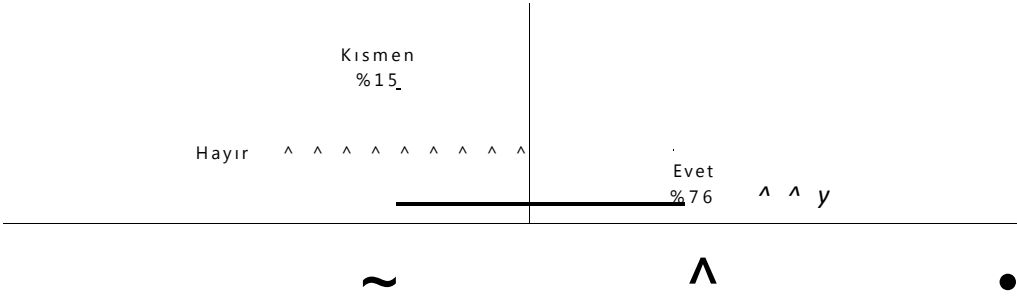
Grafik 22'de Görüldüğü gibi ankete katılan yatırımcılar danışmanların faydalı hizmetlerinin ilk sırasında resmi evrakları takip (%71,63) etmeleri, İkinci sırada teknik açıdan destek (% 51,77), sağladıkları, üçüncü sırada sorun çözücü (%38,30) oldukları için faydalıdır. (% 12,06) ise danışmanların hiçbir faydalının olmadığını belirtmişlerdir.

Danışmanların en faydalı hizmeti, resmi evrakları takip etmek olarak (%71,63) görülmesi, hibe/desteklerin verilmesinde bürokratik işlemlerin fazlalığını ve karmaşıklığını göstermektedir.

8.18. Yatırımcılara Göre Proje Hazırlama Aşamasında Fizibilite Çalışmalarının Önemi

Ekonomik Tarımsal Yatırım İnanç Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmaları, ankete katılan yatırımcıların projelerin hazırlanması aşamasında fizibilite yapıp yapmadıkları ile ilgili veriler. Grafik 23'de verilmiştir.

Grafik 23. Proje Hazırlama Aşamasında Yatırımcıların Fizibilite Çalışmaları

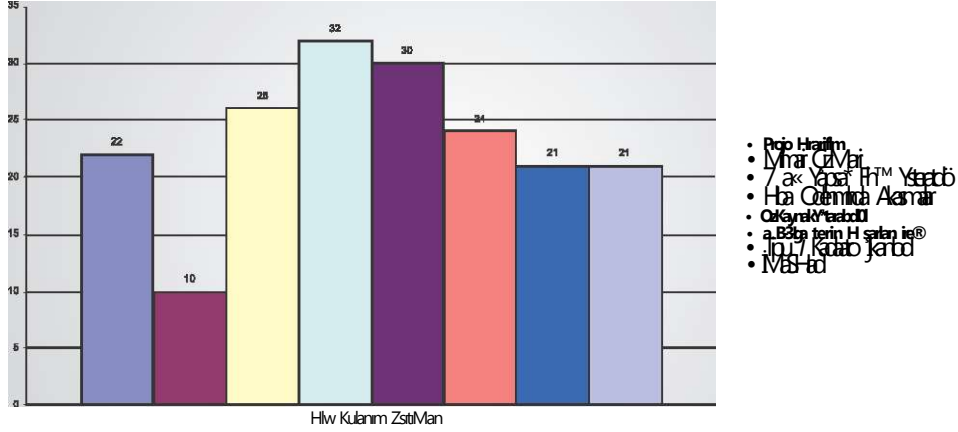
"Proje hazırlama aşamasında fizibilite çalışması yaptınız mı?" sorusuna yatırımcıların %76'sı fizibilite çalışması yaptıklarını, %15'i bazı konularda (kısmen) araştırma yaptıklarını, %9'u ise her hangi bir araştırma yapmadan proje hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Proje hazırlama aşamasında yatırımcıların fizibilite yapması başarıyı artırmaktadır. Grafik 23'teki veriler bilinçli bir şekilde yatırım yapmak isteyen yatırımcıların fazla olduğunu göstermektedir.

8.19. Hibe Kullanımında Yatırımcıları Zorlayan Sorunlar

Ekonomik Tarımsal Yatırım İnanç Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcılara, "hibe kullanımında sizi en fazla zorlayan sorunlar nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplar Grafik 24'de görülmektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Grafik 24. Hibe kullanımında Yatırımcıları En Fazla Zorlayan Konular

Anket çalışmasına katılan yatırımcıların, hibe kullanmaları konusunda kendilerini en fazla zorlayan konuların başında hibe ödenmesindeki aksamalar (% 32), sırayla öz kaynak yetersizliği (% 30), Diyarbakır ilinde yatırım tesislerini yapabilecek firma sayısının az yada donanım bakımından yetersiz olması (%26), hibe başvurusu sırasında istenen belgelerin çok ve temininde sıkıntı yaşanması (% 24), proje hazırlanma (% 22), tapu ve kadastro işlemleri ile ihale süreci (% 21) olduğunu belirtmişlerdir. Yatırımcıların, en az sorunlu gördükleri konu projelerin mimari çizimleri (% 10) olduğunu (grafik.24) beyan etmişlerdir

8.20. Yatırımcının Proje Uygulama Esnasında Karşılaştığı Sorunlar

Ekonomik Tarımsal Yatırım İlan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların proje uygulama esnasında karşılaştığı sorunlar ile ilgili veriler. Grafik 25'de verilmiştir.

Grafik25. Yatırımcının Proje Uygulama Esnasında Karşılaştığı Sorunlar

Sorun	Oran (%)
Danışmanlık Hizmetinin Zamanında Verilmemesi/Eksikliği	9,73
Proje Planlama Hataları	43,26
Altyapıyetersizliği	63,12
İzleme/Değerlendirme Yapılmaması	17,73
Diğer	17,73

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Grafik 25te görüldüğü gibi ankete katılan yatırımcılar (%63,12) alt yapı yetersizliğini proje uygulama esnasında karşılaştıkları en büyük sorun olarak görmektedir. Diğer Sorunlar ise proje planlama (%43,26) hatalarını, danışmanlık hizmetinin zamanında verilmemesini/eksikliğini (%26,95), proje izleme ve değerlendirmelerinin düzenli yapılmayışını (% 17,73) olarak sıralamışlardır. Yatırımcıların % 17,73'ü ise bunların dışında da sorun yaratan nedenlerin olduğunu (Grafik25) belirtmişlerdir.

Deneklerle yapılan nitelikli görüşmelerde, yol, su, elektrik gibi altyapı unsurlarının yetersizliği, yatırımcıların aksamasına hatta başansızlığa uğramasına neden olduğunu, özellikle organize sanayi bölgesinin dışındaki alanlarda yapılan yatırımların altyapı sorunlarıyla daha fazla karşılaştıkları ve alt yapı sorunlarını gidererek işletmeyi faal hale geçirmek için işletme sermayesini kullanmak zorunda kaldıkları bu durum işletmeciyi öğretim sürecinde maddi sıkıntılara sürüklediği vurgulanmıştır. Ayrıca, şirketlerin yeterince araştırma yapmadan projeyi hazırlama ve uygulamada sorunlarla karşılaşmaya neden olmaktadır.

8.21. Yatırımcıların Proje Uygulama Aşamasında Karşılaştığı Sorunların Çözümü İçin Başvurduğu Yerler

Ekonomik Tarımsal Yatırım ve Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların proje uygulama aşamasında karşılaştığı sorunların çözümü için nerelere başvurduklarıyla ilgili veriler. Grafik26'da verilmiştir.

Grafik26. Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunların Çözümü İçin Başvurduğu Yerler

	48,23			
		25,53		
17,73				
				2,13
İlgili Kamu Kurumuna	HibeAldığım Kuruma	Danışmanıma	Kendi İmkanlarımla Çözüm/Başvurum Olmadı	Diğer

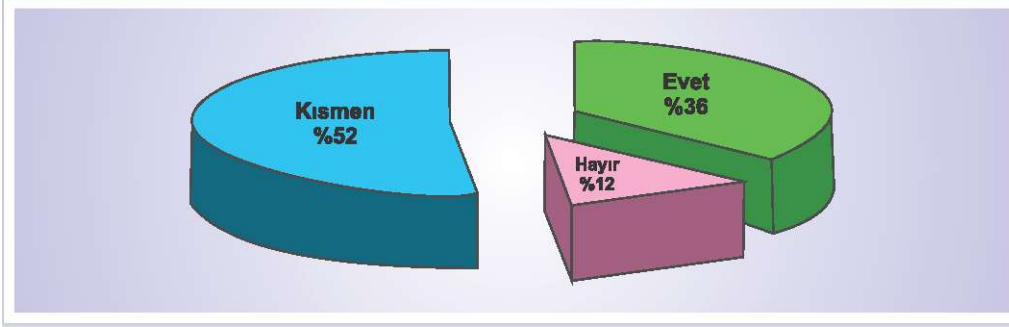
Ankete katılan yatırımcıların % 48,23'ü proje uygulama aşamasında karşılaştığı sorunların çözümü için hibe aldığı kuruma, %25,53'ü danışmanına, % 17,73'ü ilgili kamu kurumuna başvurduğunu, % 42,55'i hiç bir yere başvurmadan kendi imkanlarıyla sorunları çözmeye çalıştığını belirtmiştir. Grafik 26 de görüldüğü gibi yatırımcıların hibe aldığı kurumdan beklentileri fazladır. Hiç bir kuruma başvurmadan kendi sorunlarını çözmeye çalıştım (%42,55) diyen yatırımcılarla yapılan nitelikli görüşmelerde, yatırımcılar hiç bir kurumun soruna çözüm getireceğine veya sorunlarıyla İlgileneceğine inanmadığı için kendi başına çözüm bulmaya çalıştığını belirtmişlerdir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.22. Yatırımcı Karşılaştığı Sorunlarına Çözüm Bulmuş mudur?

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcılardan "karşılaştığınız sorunlarınıza çözüm buldunuz mu?" sorusuyla ilgili elde edilen veriler, Grafik 27'de verilmiştir.

Grafik 27. Yatırımcı Karşılaştığı Sorunlarına Çözüm Bulmuş mudur?

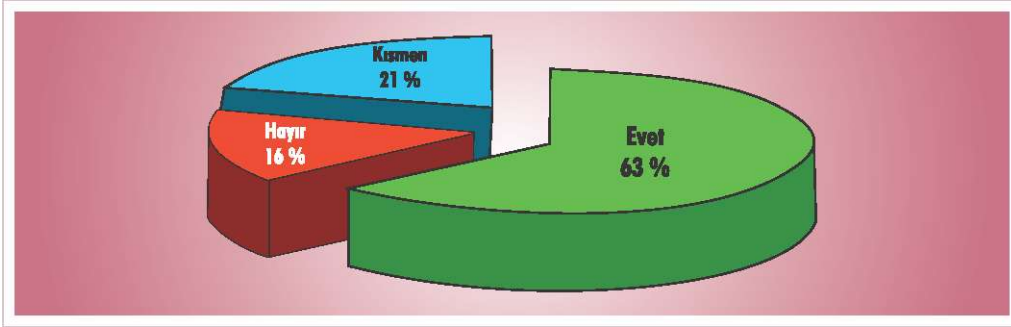

Grafik 27'de görüldüğü gibi yatırımcıların % 36'sı sorunlarına çözüm bulabildiklerini ifade etmişlerdir. % 52'si kısmen, % 12'si de sorunlarına çözüm bulamadıklarını belirtmişlerdir. Yatırımcıların proje uygulama aşamasında sorunlarına kısmen veya hiç çözüm bulamaması şüphesiz ki desteklenen yatırımın faaliyete geçmesini ve verimliliğini aksatmaktadır.

8.23. Desteklenen Projelerin Tamamlanması İçin Öngörülen Süre Yeterlidir

Ekonomik Tarımsal Yatırım İleri Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların, "yatırım projesinin tamamlanması için öngörülen süre yeterlidir?" sorusuna verdikleri cevaplar sonucu elde edilen veriler. Grafik 28'de verilmiştir.

Grafik 28. Yatırım Projesinin Tamamlanması İçin Öngörülen Sürenin Yeterliliği

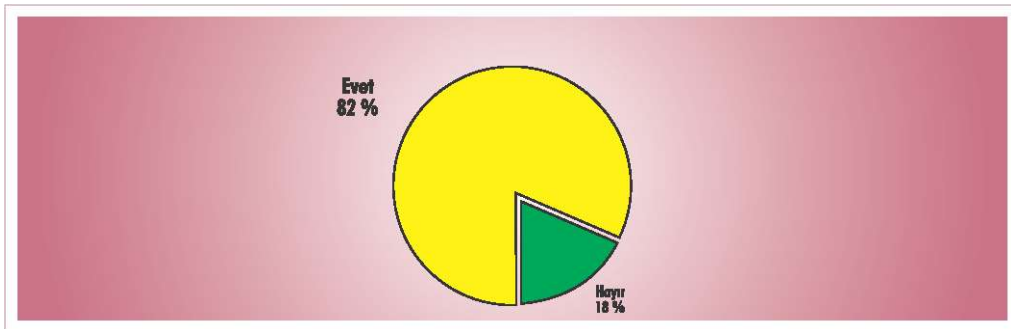

Grafik 28'de izlenebildiği gibi, Ankete katılan yatırımcıların % 63'ü proje uygulama süresini yeterli bulmaktadır. Katılımcıların % 21'i kısmen yeterli olduğunu, % 16'sı ise yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ankete katılan ve kısmen(% 21) cevabını veren yatırımcılar, çözüm bulunamayan veya geç çözülen, ruhsat vb belgeleri temin etmede çıkan sorunlar projenin zamanında tamamlanmamasına neden olduğunu belirtmişlerdir.

8.24. Yatırımcıların Örgütlülük Durumları

Ekonomik Tarımsal Yatırım İleri Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "her hangi bir kooperatif veya meslek odalarına üye misiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar ile ilgili veriler, Grafik 29'da verilmiştir.

Grafik 29. Yatırımcıların Örgütlülük Durumu

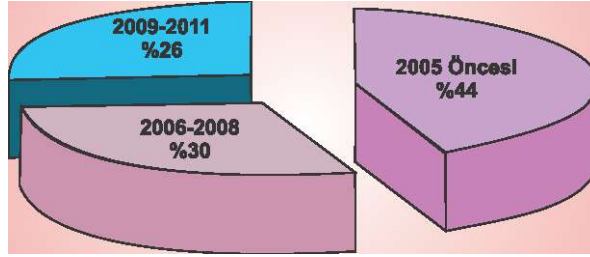
Ankete katılan yatırımcıların % 82'sinin kooperatif veya meslek odalarına üye olduğu Grafik 29'da görülmektedir. Kooperatif veya meslek odalarına kayıtlı olmayan yatırımcılar içerisinde (% 18) meslek odalarının uyguladığı yatırımlar da yer almaktadır. Bu sebeple herhangi bir meslek örgütüne veya kooperatife üye olmayan yatırımcı hemen hemen yoktur. Ancak üyenin bağlı olduğu örgüt ile ilişkileri güçlü olmadığı yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.25. Hibe Desteğinden Yararlanan İşletmenin Kuruluş Yılı

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hibe desteğinden yararlanan işletme/kooperatiflerin kaç yılında kurulduğuna ilişkin veriler, grafik 30'da verilmiştir.

Grafik30. Hibe Desteğinden Yararlanan İşletmenin Kuruluş Yılı

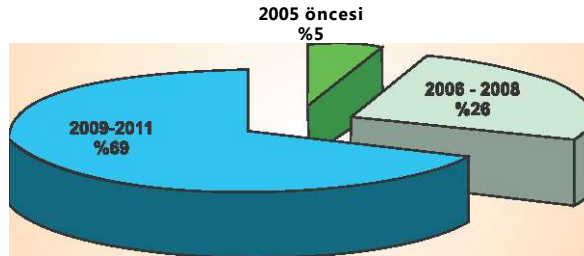
Grafik 30'da izlenebildiği gibi, hibe alan işletmelerinin %44'ü 2005 yılından önce, %30'u 2006-2008 yılları arasında, %26'sı ise 2009-2011 yılları arasında kurulmuşlardır.

2006 yılından sonra Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen KKYDP Programı ve AB'nin verdiği mali Destek hibe programlarına başlamasıyla birlikte, Tarımsal Sanayi Yatırımı yapan şirket, birlik ve kooperatif sayısında da artış olduğu (% 56) izlenmiştir. Yani verilen mali destekler tüzel kişilik oluşumu ve kurumsallaşmayı tetiklediğini göstermiştir. Yatırım için gerekli olan altyapının hazırlanması ve desteklerin daha cazip hale getirilmesi işletme sayısında daha hızlı artış sağlayacaktır.

8.26. Yatırımcıların Desteğe Aldığı Yıllar

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hangi yıllarda destek aldıklarına dair sorulan soruyla ilgili veriler, Grafik31 'de verilmiştir.

Grafik 31. Yatırımcıların Destek Aldığı Yıllar

II

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

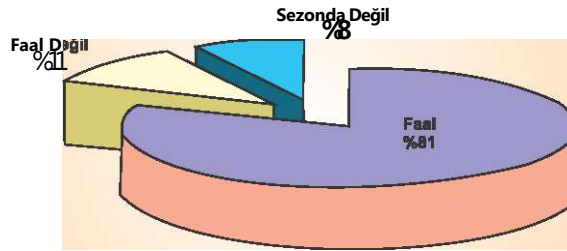
Grafik 31'de görüldüğü gibi, ankete katılan yatırımcıların, % 69'u 2009-2011, % 26'sı 2006-2008 yılları arasında destek almışlardır. İşletmelerin sadece % 5'i 2005 yılından önce destek almışlardır. 2005 yılından önceki yatırımcılar daha çok teknoloji yenileme ve kapasite artırımı için yeni destek başvurusunda bulduklarını belirtmişlerdir.

Değişik kurum ve kuruluşlar tarafından verilen hibe/destekler ile işletmelerin kuruluş tarihleri arasında pozitif bir ilişki görülmektedir.

8.27. Hibe Alan İşletmelerin Mevcut Durumu

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarına katılan yatırımcıların hibeden yararlanan işletmelerinin mevcut durumları ile ilgili veriler, Grafik 32'de verilmiştir.

Grafik 32. Hibelerden yararlanan işletmelerin durumu

Grafik 32'de görüldüğü gibi hibelerden yararlanan ve ankete katılan yatırımcıların işletmelerinin % 81'i faal olduğu, % 8'i sezonluk çalıştığı ve % 11'i ise faal olmadığı görülmüştür.

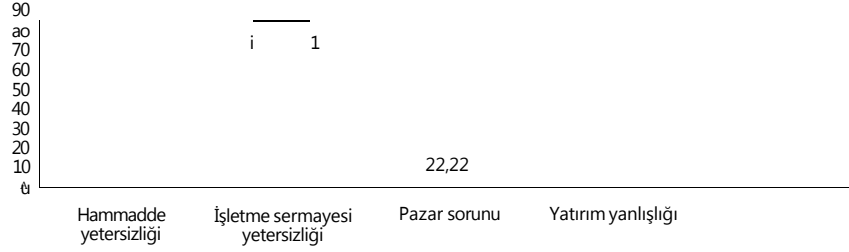
Yatırım desteği alan işletmelerin büyük bir çoğunluğunun faal durumda olması, yatırım programlarının isabetli olduğunu göstermektedir. Girişimcilerin eğitim düzeyinin yüksek olması, yatırım öncesi fizibilite çalışması yapmaları ve danışmanlık almaları işletmelerin başarısını olumlu etkilemektedir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.28. Faal Olmayan İşletmelerin Nedenleri

Ekonomik Tarımsal Yatırım İlan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların işletmelerinin neden faal olmadığıyla ilgili veriler, Grafik 33'de verilmiştir.

Grafik 33. Faal Olmayan İşletmelerin Nedenleri

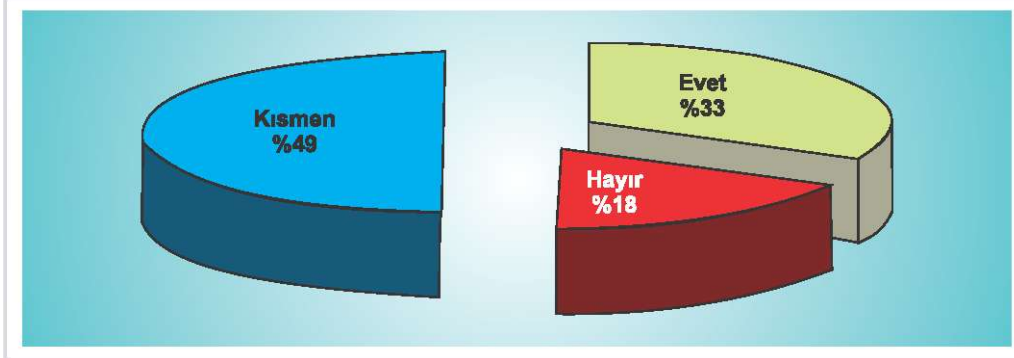

Ankete katılan ve faal olmayan (Grafik 32, % 11) işletmelerin % 77,78'i işletme sermayesi yetersizliği, % 22,22'si pazar sorunundan dolayı faal olmadıklarını belirtmişlerdir, katılımcılarla yapılan nitelikli görüşmelerde, proje hazırlama aşamasında fizibilite çalışması ve proje hazırlanırken mali planlamanın doğru bir şekilde yapılmadığı dile getirilmiştir. Bu sebeple proje değerlendirme sürecinde mali kaynaklar ve işletme sermayesi konusunda dikkatli davranılması işletmelerin sürdürülebilirliğini artıracaktır.

8.29. Yatırımcılar Projede Öngördükleri Hedeflere Ulaşma Durumları

Ekonomik Tarımsal Yatırım İlan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların projede öngördüğü hedeflere ne oranda ulaştıklarıyla ilgili veriler, Grafik 34'de verilmiştir.

Grafik 34. Yatırım Tamamlandıktan Sonra Projede Öngördüğünüz Hedeflere Ulaştınız mı?

Grafik 34'de görüldüğü gibi Ankete katılan yatırımcıların, % 33 ü yatırımı tamamladıktan sonra projede öngörülen hedeflere ulaştığını, % 18'i ise ulaşamadığını belirlenmiştir. Kısmen hedefine ulaştığını söyleyen % 49 yatırımcıların içerisinde, proje uygulama boyutuyla hedefine ulaştığını ancak işletme boyutu için daha uzun zaman öngördüğünü ve şimdiden net bir şey söyleyemeyeceğini belirtenler çoğunlukta dır.

Bu sonuç verilen desteklerin izleme ve değerlendirilmesinin daha uzun süreli ve hassas yapılmasının öngörülen hedeflerin gerçekleşebilmesine olumlu katkı sağlayacağını göstermektedir. Proje hazırlama sürecinde planlamanın daha programlı, gerçekçi izlenebilir ve hedeflere yönelik yapılması başarıyı artıracaktır.

«T

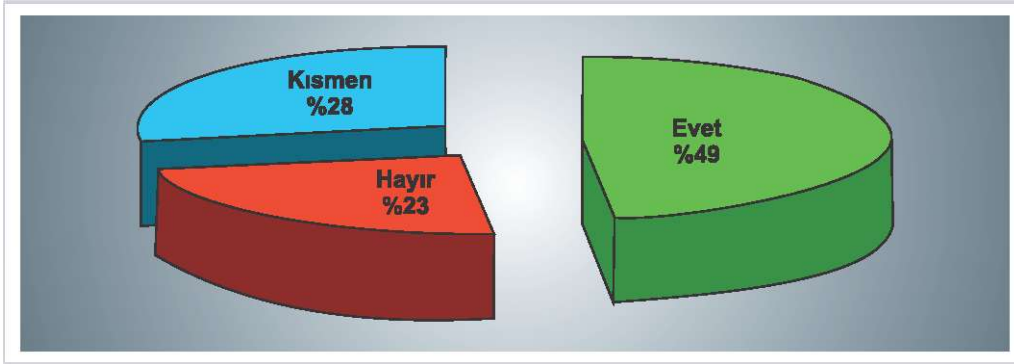
Bu çalışma, Diyarbakır Ticaret Borsası tarafından "Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma ve Geliştirme Projesi"

kapsamında hazırlanmıştır. © 2012

8.30. Yatırımcıların Proje Uygulama Sürecinde Hibe Kuruluşlarında Yeterli Teknik Destek Alabiliyorlar mı?

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "yatırım projesinin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen sürede hibe kuruluşundan yeterli teknik destek alabildiniz mi?" Sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler. Grafik35'de verilmiştir

Grafik 35.Yatırımcıların Hibe Kuruluşundan Yeterli Teknik Destek Alma Durumları

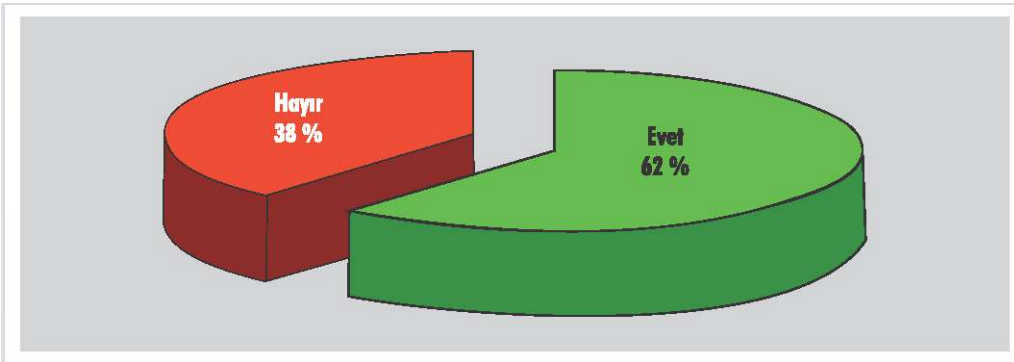

Yatırımcıların % 49'u yeterli teknik destek aldığını, % 28'inin kısmen teknik destek aldığını ve % 23'ünün ise teknik destek alamadığını (Grafik 35) belirtmişlerdir. Hibe veren kuruluşların teknik destek ekiplerini güçlendirmeleri ve yatırımcılara daha fazla destek vermeleri, projelerin gerçekleştirilmesine ve öngörülen hedeflere ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

8.31. Destekleyici Kurumların Teknik Eleman Durumu

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hibe aldığı kuruluşdaki yatırım konusuyla ilgili teknik elemanların bilgi/deneyim ve sayısı ile ilgili veriler, Grafik 36'da verilmiştir.

Grafik 36. Finansör Kuruluşlarının Teknik Eleman Kapasitesi Yeterlidir mi?

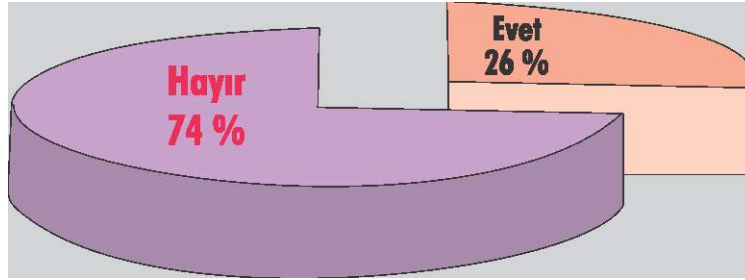
DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Grafik 36'da görüldüğü gibi ankete katılan yatırımcıların % 62'si hibe aldığı kuruluştaki yatırım konusuyla ilgili teknik elamanların bilgi/deneyim ve sayısının yeterli olduğunu, % 38'i ise yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Hibe sağlayan kuruluşların verdiği teknik desteğin nitelik ve nicelik olarak yeterlidir diyenlerin sayısının fazla olması sevindirici ancak yatırımcıların %38'nin yeterli ve nitelikli teknik destek alamadıklarını ifade etmeleri, giderilmesi gereken eksikliklerin olduğunu göstermektedir.

8.32. Yatırımcılar Yatırımı Yaptıkları için Pişmanlar mı?

Ekonomik Tarımsal Yatırım ları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "yatırımı yaptığınız için pişman mısınız?" sorusuna verdikleri cevaplar ile ilgili veriler. Grafik 37'de verilmiştir.

Grafik 37.Yatırımı Yaptığınız İçin Pişman mısınız?

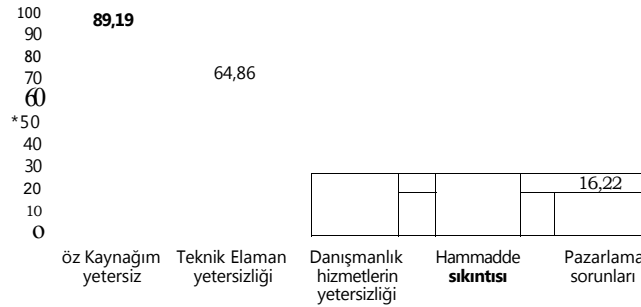

Ankete katılan yatırımcıların % 74'ünün yapmış oldukları yatırımdan pişman olmadığını, %26'sının ise pişmanlık duyduğunu Grafik 37'de izlenebilmektedir.

8.33.Yatırımcılar neden yaptıkları yatırımdan dolayı Pişmanlık duymaktadır.

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmaları nda, ankete katılan ve yaptıkları yatırım için pişman olan (Grafik 37, % 26) yatırımcıların, pişmanlık nedenleri ile ilgili veriler. Grafik 38'de verilmiştir.

Grafik 38.Yatırımı Yapan Yatırımcı Pişman İse Pişmanlık Nedenleri

II

Grafik 38'de görüldüğü gibi ankete katılan ve yatırım yaptığını için pişmanım diyen(% 26) yatırımcıların % 89,19'unun özkaynak yetersizliği, % 64,86'sı teknik eleman yetersizliği, %27,03'ü danışmanlık hizmeti yetersizliği, % 24,32'si hammadde sıkıntısı ve % 16,22'sinin pazarlama sorunlarını gerekçe olarak (Grafik 38) göstermişlerdir.

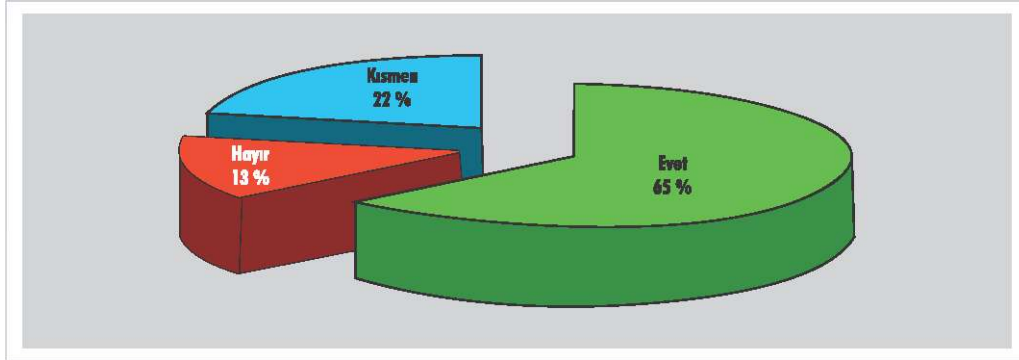
Yatırımcılar, danışmanlar ve hibe/destek veren kuruluşlar proje hazırlama ve değerlendirme süreçlerinde risk oluşturan bu sorunları görmeleri ve çözüm için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlanmaları gerekmektedir.

Pişmanlık duyan katılımcılarla yapılan nitelikli görüşmelerde, özellikle dışarıdan gelen yatırımcılar proje uygulama aşamasında -belgelerin temininde- karşılaştıkları zorluklar, altyapı sorunları ve bürokratik engelleri de pişman ettiren nedenler arasında saymışlardır.

8.34. Yatırımcılar Hibe Aldığı Yatırımı Sürdürülebilmesi Bakımından Yeterli İşletme Sermayesine Sahipler mi?

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında İlimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların hibe aldığı yatırımı sürdürülebilmesi bakımından yeterli işletme sermayesine sahip olup olmadıkları ile ilgili veriler. Grafik 39'de verilmiştir.

Grafik 39. Yatırımın Sürdürülebilmesi İçin Yeterli İşletme Sermayesine Sahip miydiniz?

Ankete katılan yatırımcıların % 65'i hibe aldığı yatırımın sürdürülebilmesi için yeterli işletme sermayesine sahip olduğunu, % 22'si (kısmen) sermayesinin olduğu ama yetmediği, %13'ünün ise yeterli işletme sermayesine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

İşletme sermayesi olmayan yatırımlar atıl, yeterli işletme sermayesine sahip olmayan yatırımlar risk altındadırlar.

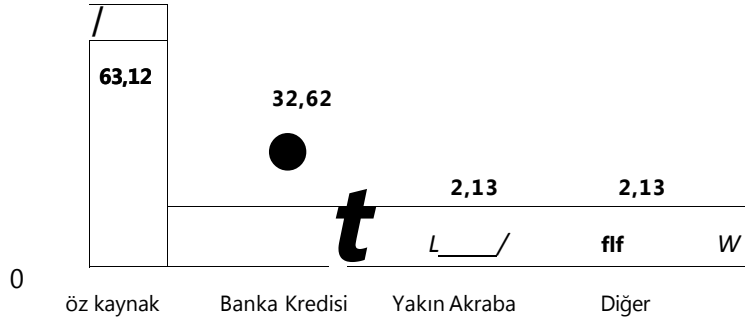
Yatırımcılarla yapılan görüşmelerde beklenmeyen giderlerin ortaya çıkması ve yatırım yapılan alandaki altyapı (elektrik, yol, su, yakıt vb) eksikliklerin giderilmesi işletme sermayesini tükettiğini dile getirmişlerdir. Bu sebeple destek alan yatırımcıların işletme sermayeleri irdelenmeli ve gerekli tedbirleri proje aşamasında alınması sağlanmalıdır.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8.35. Yatırımcılar Katkı payı ve İşletme Sermayesini Nereden Temin Etmiştir?

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında İlimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların katkı payı ve İşletme sermayesini nereden temin ettiği ile ilgili sorulara verdiği cevaplara ilişkin veriler, Grafik 40'da verilmiştir.

Grafik40. Yatırımcılar Katkı Payı ve İşletme Sermayesini Nereden Temin Etmiştir?

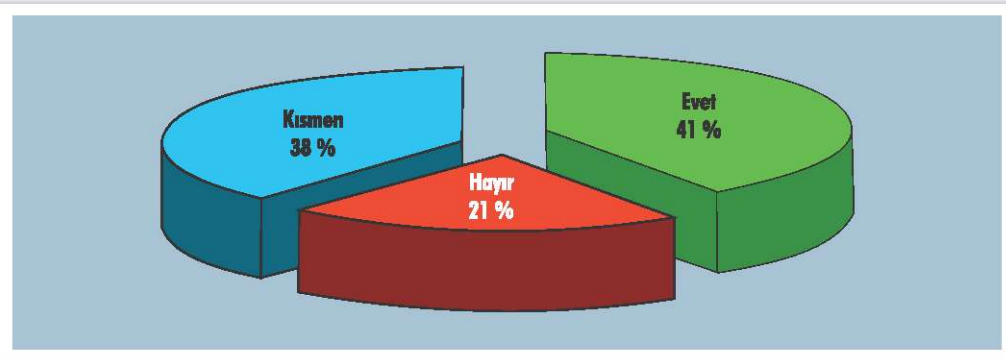

Ankete katılan yatırımcıların % 63,12'si katkı payı ve işletme sermayesini özkaynaktan, %32,62'si banka kredisinden, %2,13'ü yakın akrabalarından temin etmiştir. Katılımcılarla yapılan nitelikli görüşmelerde bankaların özel şartlar aradıkları ve yüksek teminat talep ettikleri için kredi alamadıklarını belirtmişlerdir. Yatırımcılar, banka kredilerine ulaşabilmeleri konusunda destekleyici kuruluşların kendilerine referans olmaları yararlı olacağını belirtmişlerdir.

8.36. Yatırımın Faaliyete Geçmesinden Sonra Gelirinizde Bir İyileşme Oldu Mu?

Ekonomik Tarımsal Yatırımların Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında İlimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların 'Yatırımın faaliyete geçmesinden sonra gelirinizde bir iyileşme oldu mu?'¹ Sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin veriler, Grafik 41 'de verilmiştir.

Grafik 41 .Yatırımın Faaliyete Geçmesinden Sonra Gelirinizde Bir İyileşme Oldu mu?

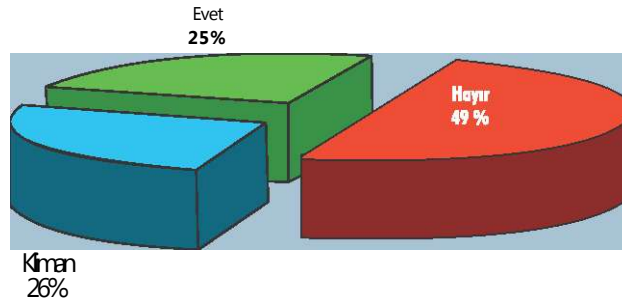

Grafik41 'de görüldüğü gibi ankete katılan yatırımcıların % 41 'i evet, % 38'i kısmen ve % 21 'i ise gelirlerinden her hangi bir artışın olmadığını ifade etmişlerdir. Yapılan işletme ziyaretleri ve yüz yüze görüşmelerde iyileşme oldu diyenlerin çoğu 2008 yılından önce kurulan, kapasite artırma ve teknoloji yenileme konularında hibe alan işletmeler olduğu görülmüştür. Daha sonraki yıllarda hibe alan yatırımcıların çoğu halen tam kapasite ile çalışmaya başlamadı klan için kısmen veya hayır demişlerdir. Ancak hayır diyenler arasında hedefine ulaşamayan işletmelerde mevcuttur.

8.37.Yatırımcıların Pazar Sorunu.

Ekonomik Tarımsal Yatırım lan Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcıların "yatırımdan elde edilen ürünlerin pazarlamasında sıkıntı yaşıyor musunuz?" sorusuna ilişkin cevapları ile ilgili veriler. Grafik 42 'de verilmiştir.

Grafik 42.Yatırımdan Elde Edilen Ürünlerin Pazarlamasında Sıkıntı Yaşanıyor mu?

Anket çalışmalarına katılan yatırımcıların %49'u pazar sorunu yaşamadıklarını, % 26'sı kısmen, %25'i ise pazar sıkıntısı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

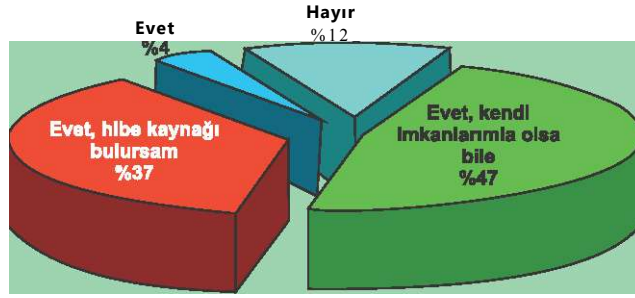
Pazar sorunu yaşayan yatırımcılarla yapılan yüz yüze görüşmelerde proje planlama sürecinde pazar boyutunun yeterince araştırılmamış olması, işletmelerin rekabet gücünün düşük olması ve pazara hitap edecek marka olamadıkları için pazar sorunu yaşadıklarını, merdiven altı üretimlerin denetlenmesi, işletme ve ürünlerin tescil edilmesi, ulusal ve uluslararası fuarlara katılımın artması konusunda desteklenmeleri gerektiğini dile getirmişlerdir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

8. 38. Yatırımcılar Mevcut Tesisin Kapasitesini Artırmayı Düşünüyor mu?

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmaları kapsamında, ankete katılan yatırımcıların, mevcut tesisin kapasitesini artırmayı düşünür müsünüz? Sorusuna ilişkin verdikleri cevaplar ile ilgili veriler, Grafik 43'de verilmiştir.

Grafik 43. Mevcut tesisin Kapasitesini Artırmayı Düşünür müsünüz?

Ankete katılan yatırımcıların % 47'si kendi imkânlarıyla olsa bile, % 37'si hibe kaynağı bulması durumunda, tesislerinin kapasitelerini artıracaklarını, % 12'si ise kapasite artırmayı düşünmediğini bildirmiştir.

Yapılan yüz yüze görüşmelerde kapasitelerini artırmayı düşünen yatırımcılar, yaptıkları üretimle deneyim kazandıklarını bundan sonra daha geniş pazara hitap etmek ve rekabet gücünü artırmak için kapasitelerini artırmanın zorunlu olduğunu dile getirmişlerdir. Bu anlayışa sahip yatırımcıların tespit edilmesi ve desteklenmesi ilimizin kalkınmasına ivme kazandıracaktır.

8.39. Yatırımcıların Bundan Sonra Hibe Verilmesini İstedığı Faaliyet Alanları

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında, ankete katılan yatırımcılara, şıksız olarak sorulan, "bundan sonra hangi faaliyet alanları için hibe verilmesini istersiniz?" sorusuna verdikleri cevap Tablo 1'de değerlendirilmiştir.

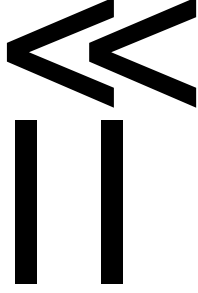
Tablo 1. Yatırımcıların Bundan Sonra Hibe Verilmesini İstedığı Faaliyet Alanları

FÂALİYET ALANI	Kişi Sayısı	Oran %
TARIMA DAYALI SANAYİ	66	27,27
TARIM	56	23,14
SANAYİ	37	15,29
HAYVANCILIK	22	9,09
TEKSTİL	10	4,13
EĞİTİM	10	4,13
HİZMET	9	3,72
İNŞAAT	7	2,89
AR-GE	6	2,48
TURİZM	6	2,48
MADEN	4	1,65
ÇEVRE	2	0,83
DIŞ TİCARET	2	0,83
ENERJİ	2	0,83
FİNANS	2	0,83
SOSYAL	1	0,41
TOPLAM	100	100

Ekonomik Tarımsal Yatırım Alanı Araştırma ve Geliştirme Projesi kapsamında yürütülen anket çalışmalarına katılan yatırımcıların % 27,27'si tarıma dayalı sanayiye, % 23,14'ü tarımsal üretime, %15,29'u sanayiye destek verilmesi gerektiğini beyan etmişlerdir. Yatırımcıların; %9,09'u hayvancılığa, % 4,13'ü tekstile, % 4,13'ü eğitime, % 3,72'si hizmet alanına, % 2,89'u inşaat, % 2,48'i turizme, % 2,48'i çevreye, %1,65 madencilığe destek verilmesini gerektiğini belirtmişlerdir.

Diyarbakır ilinin tarım potansiyeli göz önüne alındığında, yatırımcıların da mevcut potansiyelle dayalı olarak yatırım yapmak istedikleri gözlenmektedir. Bunun yanı sıra diğer sektörleri tetikleme ve gelişmesine katkı sunacak orta ölçekli sanayi işletmelerinin kurulması yatırımcılar tarafından önemli görülmektedir.

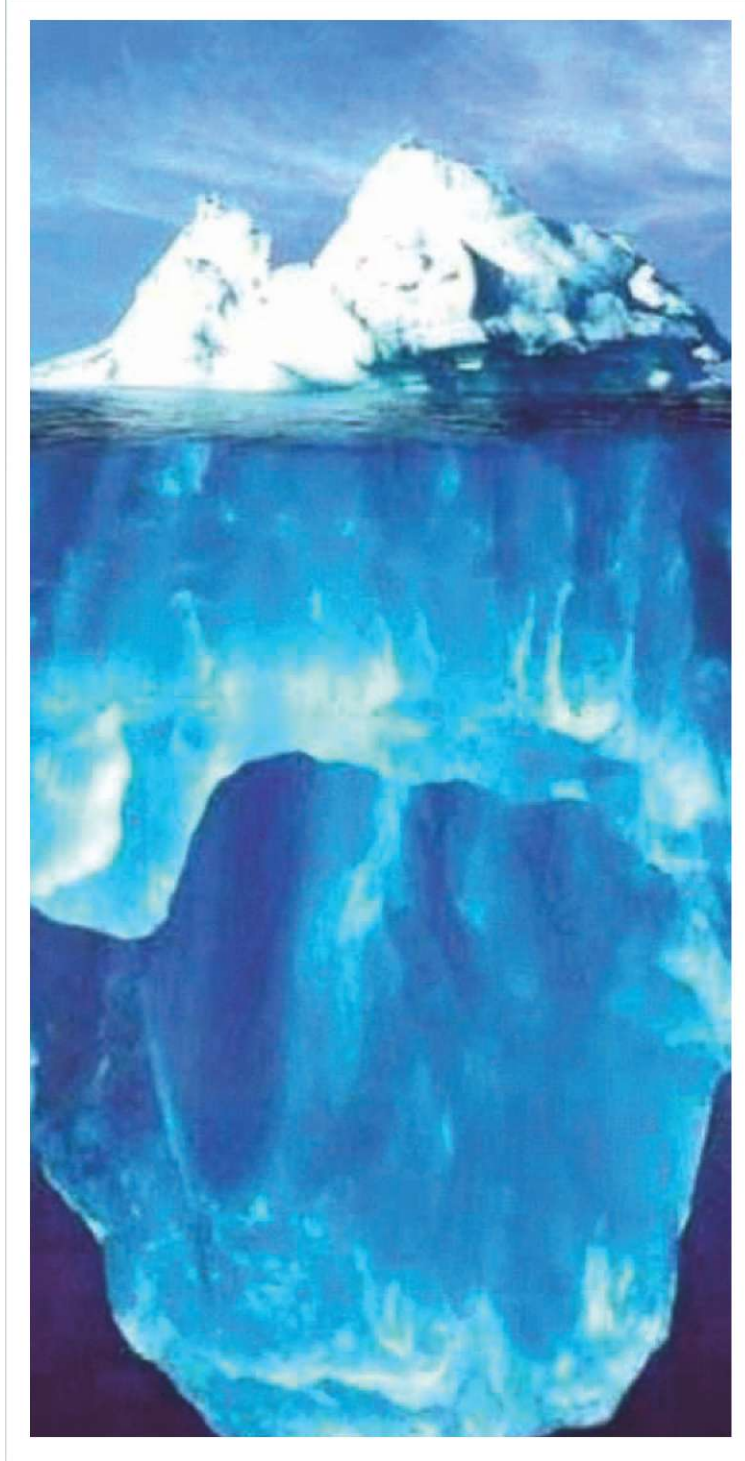
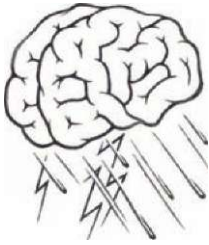
DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

M Ifl

Z¹¹¹
E

C Û

9. SWOT ANALİZİNDEN NASIL YARARLANILMIŞTIR?

9.1 Güçlü Yanlar:

İç çevre analizi sonucunda ortaya çıkarılan ve rakiplere karşı üstünlük sağlayan varlık ve yetenekleri kapsamaktadır. Güçlü yönlerin tespit edilmesinde;

Neleri iyi yapıyoruz?

Avantajlarımız neler?

Hangi kaynaklarımız var?

Farklılıklarımız neler?

Dışarıdan güçlü gözükten yönlerimiz nelerdir? sorularına yanıt aranmıştır.

9.2 Zayıf Yanlar:

Uzun dönemli stratejiler ve planların ciddi güçlük ve sınırlamalara maruz kalmadan yürütülmesi için zayıf yanların ortaya çıkarılması önemlidir. Zayıflıkların tespit edilmesinde;

Neleri iyi gitmiyor?

Neleri düzeltmemiz gerekiyor?

Nelerin geliştirilmeye ihtiyacı var, sorularına yanıt aranmıştır.

9.3 Potansiyeller/ Fırsatlar:

Stratejik yönetim açısından fırsat, çevrenin sunduğu ve amaçların başarıyla gerçekleştirilmesi için elverişli herhangi bir durumdur. Fırsatların ortaya konmasında için;

Mevcut fırsatlar ve potansiyeller

Çevremizdeki mevcut gelişmelerin neler olduğu (ekonomi, teknolojik, politik, sosyokültürel, çevresel, hukuki açıdan) irdelenmiştir.

9.4 Tehditler:

Çevresel herhangi bir gelişmenin tehdit kabul edilmesi için; ilgili tehdidin mevcut duruma yönelik olması ya da tehdide cevap vermede kabiliyet ve kaynakların yetersiz olması gereklidir. Tehditlerin belirlenmesinde;

Mevcut engeller nelerdir?

Potansiyel engeller neler olabilir?

Bütçe/kaynak problemleri var mı, ?

Tehdit edici gelişmeler var mı (ekonomik, teknolojik, politik, sosyokültürel, çevresel ve hukuki yönden) sorularına cevap aranmıştır.

10. ÇALIŞTAYDA İZLENEN YÖNTEM

Ekonomik Tarımsal Yatırımları Araştırma Ve Geliştirme Projesi kapsamında ilimiz Diyarbakır ve ilçelerinde yürütülen anket çalışmalarında elde edilen veriler katılımcıların bilgisine sunulmuştur. Çalıştayın konusu olan ilimizdeki tarımsal ekonomik yatırımlar, sorunlar ve çözüm önerileri konusunda katılımcılar arasında serbest tartışma (beyin fırtınası) yapılmış ve SWOT analiziyle somutlaştırılmıştır.

Çalıştaya, yatırımlara kaynak sağlayan finansör ve destekleyici kurumlar, sivil toplum örgüt temsilcileri, yatırımcılar ve danışmanlardan oluşan 40 kişi katılmıştır.

Çalıştay sonucunda ilimizin kalkınmasına katkı sunacak yatırımlar konusunda güçlü ve zayıf yanlar ile dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditler tespit edilmeye çalışılmış ve elde edilen bulgulara aşağıdaki SWOT Matrisinde belirtilmiştir.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

11. SWOT ANALİZİ MATRİKSİ VE AÇIKLAMALAR

11.1 Katılımcı SWOT Analizi Matrisi

Tablo.2. Swot Analizi Matrisi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ol style="list-style-type: none"> 1. Hibe ve Finans kaynağı sağlayan kurumlar 2. Girişimci potansiyeli 3. İşgücü varlığı 4. Ürün çeşitliliği potansiyeli 5. Hibe kuruluşlarının kurumsal kapasitesinin yüksek olması 6. Kalifiye eleman yetiştiren İş Kur'un varlığı 7. Küçük ve Orta İşletmelere Yönelik Desteklerin fazla Olması	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tarımsal yatırımları yapacak imalat sanayi /ara sanayi yetersiz 2. Tarıma dayalı Sanayi Yetersiz 3. İl Özel İdaresinden Yapı Ruhsatı vb belgelerin temininde Zorlukların yaşanması 4. Ürün İşlemeye yönelik Alet Ve Ekipman Sanayi Yetersiz 5. Finans Kuruluşları ile Yatırımcılar Arasındaki Koordinasyonun Zayıflığı 6. Hibe/destek veren Kuruluşlar Arasında ki Koordinasyon Eksikliği 7. Denetim Mekanizması (İzleme/ Değerlendirme) Yetersiz 8. Projelerin değerlendirilmesinde yetersizlik. 9. Hibe Kuruluşlarında eleman az ve Uzmanlığı Yetersiz 10. Danışmanların Yatırım Bittikten Sonra Danışmanlık Hizmeti Vermemesi 11. Danışmanların bilgi ve donanım eksikliği 12. Merdiven Altı Üretimlerin fazla olması 13. İşletmelerin Kurumsallaşamaması 14. Hibeleri amacına uygun Gerçek Anlamda Uygulayacak Firma Sayısı Az 15. Bilinçsiz Yatırımcı Sayısı Fazla 16. Sanayinin Gelişmesi için Altyapısı Yetersiz 17. Firmaların Hala Eski Teknolojilerle Üretim Yapması 18. Büyük işletmelere desteklerin verilmemesi 19. Hibe Miktarının Büyük Yatırımlar İçin Yetersiz Kalması, Geçimlik Destek Verilmesi 20. Hibelerin Kullanılmasında Yanlılık 21. Meslek Örgütlerinin İşlevsizliği 22. Yöre İhtiyaçlarına Yönelik Projeler Kabul Görmüyor, Proje Değerlendiricileri Yetersiz 23. İş Kur'un eğitim süresi kısa (6 ay)
FIRSATLAR(POTANSİYELLER)	ENGELLER(TEHDİTLER)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ekilebilir Alanlar Fazla 2. Genç Nüfus Sayısı Fazla 3. Eğitilebilir işgücü mevcut 4. Sulama Yatırımlarının Desteklenmesi 5. Toprak Toplulaştırması 6. Diyarbakır İline Yatırım İlgi 7. Yeni Teşvik paketi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bürokratik Engeller 2. Tarımsal Faaliyetlerin Doğaya Bağlı Olarak Yapılması 3. Proje Değerlendirmelerinde şüphelerin olması 4. İşletmelerin ihtiyaç analizini yapamaması 5. Riskli bölgesi algısı 6. Proje Planlama Hataları

Zayıf yönlerin fazlalığı aynı zamanda çözülmesi gereken sorunların fazlalığını

ur

11.2 SWOT analizi matriksinin açıklaması

11.2.1. GÜÇLÜ YÖNLER

Finans Kaynakları

Diyarbakır ilinin kalkınmasına yönelik olarak özellikle 2005 yılından bu yana farklı kurumlar tarafından farklı sektörler için değişik miktarlarda hibe kaynakları sunulmaktadır. Bu durum özellikle il ve ilçelerde yatırım yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin (Kooperatif, Şirket, Birlik vb.) yatırım için gerekli finans kaynağının yaklaşık %50'lik kısmını desteklerle karşılamaktadır. Diyarbakır özelinde Karacadağ Kalkınma Ajansı, TKDK, KOSGEB, GAP BKİ, DSB gibi yatırımlara hibe sağlayan kurum ve kuruluşların varlığı yatırımcıların güçlü yönünü oluşturmaktadır.

Yatırımcı/ Girişimci Varlığı

Diyarbakır ilinde özellikle tarım sektörü ve sanayi sektörü içinde ki alt sektörler için yatırım yapacak girişimcilerin varlığı oldukça fazladır. Yapılan anket çalışmaları sonucunda 2005 yılından bu yana 192 işletmenin yatırım projelerinin kabul edildiği tespit edilmiştir. Yatırım yapmak için ilgili kurumlara yapılan proje başvuru sayısı kabul edilen projelerden yaklaşık 5 kat daha fazladır. Bu durum kaynak yaratıldığına Diyarbakır ilinde yatırım yapacak girişimci sayısının çok fazla olduğunu göstermektedir.

İşgücü Varlığı

Diyarbakır ilinde genç nüfus toplam nüfusun %60'ını oluşturmaktadır. İşsizlik oranının yüksek, istihdam alanlarının düşük olduğu göz önüne alındığında, yapılacak yatırımlarda çalışacak iş gücü varlığının ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir.

Ürün Çeşitliliği Fazla

Diyarbakır ilinde gerek tarım, gerekse sanayi ve hizmet sektörü için işlenebilir hammadde çeşitliliği ve rezervi oldukça fazladır. Yöremiz yatırım alanı ve üretim çeşitliliği bakımından zengindir. Turizm, tarımsal üretim, maden, tekstil, mermer, bazalt taşı gibi tarımsal sanayi ve sanayi tesisleri için önemli hammaddeler ilimizde mevcuttur. İl bazında yapılan yatırımlar incelendiğinde, farklı yatırım tesislerinin varlığı bu tezi desteklemektedir.

Hibe Kuruluşlarının Kurumsal Kapasitesi Yüksek

Diyarbakır ilinde ekonomiyatırımlara destek sunun kurum ve kuruluşların kurumsal kapasiteleri özellikle son yıllarda artış göstermiştir. Bu kurumların farklı sektörlerde uzmanlaşarak, alt yapı, teknik personel, izleme ve değerlendirme birimlerini güçlendirmeleri, yatırımların zamanında ve doğru bir şekilde yapılması ve sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır.

İş Kur'un Varlığı

Yatırımlar için gereksinim duyulan ara elamanların yetiştirilmesi bakımından İş-Kur'un varlığı önemlidir. Ancak verilen eğitimler süre olarak ve eğitim verilen alanların seçimi doğru yapılamadığı için biryandan eğitilmiş(kalifiye) eleman talebi, diğer yanda iş arayan eğitimliler mevcuttur.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

11.2.2 ZAYIF YÖNLER

Finans Kuruluşları

Finans Kuruluşları ile Yatırımcılar Arasındaki Koordinasyon Zayıf
Hibe Kuruluşları Arasında ki Koordinasyon ve iletişim Eksik
Denetim Mekanizması (İzleme/ Değerlendirme) Yetersiz
Projelerin inceleme-değerlendirmeleri ve değerlendiricilerin kapasiteleri konusunda şüphelerin olması
Hibe Kuruluşlarında Mevcut Eleman Sayı ve Uzmanlığı Yetersiz
Proje değerlendirmelerinde Yöre ihtiyaçlarına yönelik projelerin önemsenmemesi
Verilen desteklerin daha çok küçük ve orta işletmelere yönelik olması, büyük işletmelerin dikkate alınmaması.
Hibe miktarının yatırımların tamamlanması için yetersiz kalması-geçimlik destek verilmesi-
Hibelerin kullanılmasında yanlışlık ve kayırma şüphesi

Yatırımcılar/Girişimciler

Öz kaynak yetersizliği
Merdiven altı üretimlerin yoğun olması ve denetimlerin yetersizliği
İşletmelerin kurumsallaşamaması ve profesyonelleşememesi
Hibeyi amaca uygun, gerçek anlamda uygulayacak kapasiteye sahip firma sayısı az
Bilinçsizyatırımcı ve işletmecilerin varlığı, ihtiyaç analizini sağlıklı yapamama,
Bedava paraya olan rağbet başarısızlığı getirmekte ve gerçekyatırımcıları ürkütmektedir.

Danışmanlar

Yeterli bilgi ve donanıma sahip olmayan danışmanların yatırımcıları yanlış yönlendirmesi,
Danışmanların yatırım bittikten sonra yatırımcılara danışmanlık hizmeti vermemeleri.

Alt Yapı

Organize sanayinin altyapısı yetersiz
Firmaların hala eski teknolojilerle üretim yapması
Tarımsal yatırımları yapacak imalat sanayi /ara sanayi yetersiz
Tarıma bağlı sanayi ve yedek parça üretimi yetersiz,
İmar izni ve yapı ruhsatı alma konusunda İl özel idaresiyle yaşanan sorunlar
Ürün işleme alet ve ekipman sanayi yetersiz
Köy yerleşim alanları tespiti yeterli düzeyde yapılmamış olması
Kadastro yetersizlikleri, arazilerin hisseli olması

11.2.3. FIRSATLAR (POTANSİYELLER)

Ekilebilir Alanlar Fazla
Eğitilebilir Genç Nüfus Fazla
Üretim yapabilecek işgücü varlığı
Sulama Yatırımlarına Desteklerin verilmesi
Toprak Toplulaştırması
Diyarbakır İline Yatırım İlgisi
İlimizin de içinde yer aldığı 6. bölgeye sağlanan teşvikler

11.2.4. ENGELLER (TEHDİTLER)

Bürokratik Engeller

Yatırım için maliyeti (15.000 TL) yüksek olan TUS istenmesi (mimari, statik, elektrik, makine). Meslek odalarının yatırımcılara mimari projeler konusunda mali külfet oluşturmaları

İşletme Mühendislerinden Oda sicil durum belgesi istenmesi. (Her Mühendis için üst sınır 30.000 TL olarak belirlenmiş olmasından dolayıyla mimar ve mühendisler daha az sayıda projeyi onaylayabilmektedirler)

Tarımsal sanayi yapıları, imar kanununa tabi olması, askı süresi yaklaşık 3-6 ay sürmesi, hisseli tapular ve muvafakatnamelerin belirlenmesi sürecinin bulunması.

Köy yerleşik alanlarında yapılan yatırımlar için çıkarılan 63. maddenin uygulanmasında sorunların yaşanması.

Tarımsal Faaliyetlerin Doğaya Bağlı Olarak Yapılması

Tarımsal üretim yapan tarımsal işletmelerin doğaya bağımlılığı söz konusu olduğu için özellikle kırsal sanayi için gerekli hammaddelerin üretiminde kuraklık, sel, don vb doğal riskler etkili olmaktadır.

Proje Değerlendirmelerinde Şüphelerin Olması

Projelerin değerlendirmeleri için öngörülen sürenin yetersiz olması, değerlendiricilerin projelerin yöre koşullarına uygunluğunu yeterince araştıramaması (tespit edememesi) sonucunda tespit edilen projelerin gerçekleşmesi ve yatırımın sürdürülebilirliği konusunda sorunlar ortaya çıkarmakta, başarısızlığa neden olmakta ve yeni girişimciler için olumsuz örnek oluşturmaktadır.

Riskli Bölgesi Algısı

Özellikle ticari finans kurumları ilimizi riskli bölge olarak gördükleri için teminatları yüksek tutmaktadır.

12. ÖNERİLER

1. Diyarbakır II ve İlçelerinde Tarım, Sanayi ve Hizmet Sektörü Envanteri hazırlanarak, bu yerler için gereksinim duyulan yatırımlar belirlenmelidir.
2. Diyarbakır'da yatırımcılara hibe verecek kurumlar arasında koordinasyonu sağlayacak ve yapılacak yatırımları yönlendirecek bir Yatırım Komisyonu -Ortakağ- kurulmalıdır.
3. Tüm hibe programları için önceden bir takvim belirlenmeli, sunulan projeler tüm kurumlardan aynı süreçte değerlendirilmelidir.
4. Finans sağlayan her destekleyici kuruluş, farklı sektörlerde uzmanlaşmalı; örnek;
TKDK : Tarımsal sanayi,
GAP BKİ : Tarımsal üretim, Turizm ve Sosyal Hizmetler
KALKINMA AJANSI: Sanayi ve Hizmet Sektörünü,
KOSGEB : Üretim ve İşletme destekleri.
5. Yatırım projelerinin gerçekleşmesinden sonra, işletme sermayesi yetersiz olan işletmelerin sürdürülebilirliğini sağlamak için bu işletmelere kredi/destek verilmelidir.
6. İlimizde hibe verilecek yatırım alanları ve projeleri değerlendirme kriterlerini belirleyecek uzman ekip oluşturulmalı, Fonların kullanımından bu ekibin önerileri dikkate alınmalıdır.
7. Proje uygulama uzmanları yatırımcılara alanda sürekli ve aktif destek vermeli ve projelerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmalıdırlar.
8. Proje hazırlama ve uygulama eğitimlerine önem verilmeli ve bu konuda daha fazla uzman yetiştirilmelidir. Proje hazırlayan danışmanın bilgileri ve projede üstlendiği sorumluluğunu belirten belge talep edilen belgeler arasında yer almalıdır.
9. Köy (Kırsal) alanlarında yapılacak yatırım şartları anlaşılır bir şekilde belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
10. Yapı ruhsatı veya bunun yerini tutacak belgenin yatırımcıların işini de kolaylaştıracak şekilde verilmesi için il özel idare yetkilendirilmelidir.
11. Hibe kuruluşları, yatırım süresini imar ve yapı ruhsatının uzun sürede almasını dikkate alarak belirlemelidir.
12. Yatırım süreci ve sonrasında sorunların yaşanmaması için proje başvurusuyla birlikte ilgili kurumlardan ruhsat alımına dair ön bilgiler içeren belge talep edilmelidir.
13. Finans ve hibe desteği veren kurumlar ortak izleme-değerlendirme ve denetim mekanizması oluşturmalıdır.
14. Finansör kuruluşlar donanımlı, sorunları çözebilen, deneyimli, yatırımcıyı doğru yönlendiren uzmanlar istihdam edilerek kapasitelerini artırmalıdır.
15. Destekleyici kuruluşlar, bağımsız değerlendiricilerden hizmet alarak periyodik olarak yatırımların izleme ve değerlendirilmesini yapmalıdırlar.
16. Hibe desteği almaya hak kazanan proje sahibi veya yöneticisinin katılacağı bilgilendirme toplantılarından sonra sözleşme imzalanmalı, toplantıya katılmayan proje sahipleriyle sözleşme imzalama askıya alınmalıdır.
17. Kaynakların doğru yatırımlara gitmesi, sürdürülebilir ve etkin bir şekilde kullanılması için projelerin yatırım alanını da bilen uzmanlar tarafından değerlendirilmeli ve sürekli izlenmelidir.
18. Her yatırımın finansman ihtiyacının farklı olması nedeniyle, her projeye aynı hibe desteği verilmemelidir.
19. Yatırım bütüncül düşünülerek gerekli bütün maliyet proje planlamasında yer almalı ve hibe dışında kalan finansmanın kaynağı belirtilmelidir.
20. Pamuk sanayi başta olmak üzere eski teknoloji kullanan işletmelere destek verilmelidir.

ANKETÖR EĞİTİMİ

DİHBİRÜJÖR TİCİET BORSASİ

ÇALIŞMASI

DIYARBAKIR TİCARET BORSASI

T.C.
DIYARBAKIR
TİCARET BORSASI
»-ti™. il m.

DİYARBAKIR TİCARET BORSASI

Kaynakça

- 1- http://www.diyarbakfcbel.tr/images/diyarbakir20i_l.jpg
- 2- http://www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=605
- 3- http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8536&tb_id=1
- 4- Diyarbakır Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü 2009, TOBB, BİRKAN 2009
- 5- www.tarim.gov.tr
- 6- www.tkd.gov.tr/StratejikPlan.aspx
- 7- www.karacadag.org.tr/vizyon-misyon.asp
- 8- www.gap.gov.tr/gap/gap-nedir
- 9- www.kosgep.gov.tr/Pages/UI/Baskanligimiz.aspx?Ref=20
- 10- www.ekonomi.gov.tr